

UDK: 236.8:236.97
Pregledni članak
Pripremljen u rujnu 2000.

USKRSNUĆE I PROSLAVLJENJE

John C. Brunt

SAŽETAK

Uskrsnuće i proslavljanje

Nada svakog kršćanina u budućnost temelji se na uskrsnuću Isusa Krista i obećanju da Njegovo uskrsnuće jamči uskrsnuće i vječni život onima koji vjeruju u Njega (1 Kor 15,20,21; 2 Kor 4,14).

Kristov povratak u život nakon smrti na križu jamči kršćanima da su Njegova obećanja vjerodostojna i da svi koji Mu s pouzdanjem povjere svoj život, mogu očekivati vječni život koji nije podložan smrti. Ovo se uskrsnuće ostvaruje prigodom Kristova povratka (1 Kor 15,51,52; 1 Sol 4,16). Za one koji su umrli u Kristu, ono će značiti povratak u život iz besvjesnog smrtnog sna. Za vjerne u Kristu, koji budu živi prigodom Njegova povratka, značit će preobrazbu u stanje besmrtnosti na novoj Zemlji. Za sve koji su u Kristu, uključit će novo, proslavljeno tijelo koje više neće biti podložno smrti (1 Kor 15,42-44). Zli će uskrsnuti u posebnom uskrsnuću da prime potpuno uništenje u drugoj smrti (Otk 20,5-10).

Ova dosljedna biblijska slika uskrsnuća mrtvih razlikuje se od rasprostranjenog vjerovanja u besmrtnost duše i nespojiva je s njim.

Ovaj članak počinje s istraživanjem biblijske građe o uskrsnuću i proslavljenju vjernika, zatim razmatra značenje ove doktrine i završava pregledom različitih shvaćanja uskrsnuća i života nakon smrti, gledano iz povijesnog kuta.

Ključne riječi: *Uskrsnuće; proslavljenje*

SADRŽAJ

- I. Biblijski pogled na uskrsnuće
 - A. Novi zavjet
 - 1. Sažetak
 - 2. Pojedini pisci
 - B. Stari zavjet
 - 1. Opći pogledi na vječni život
 - 2. Posebni tekstovi koji govore o uskrsnuću
- II. Proslavljenje pravednih
 - A. Isusovo proslavljeno stanje
 - B. Proslavljeno stanje vjernika
- III. Značenje ove doktrine
 - A. Za teološko razumijevanje
 - B. Za praktično iskustvo
- IV. Povijesni pregled
 - A. Stari svijet
 - B. Judaizam
 - C. Prva Crkva
 - D. Srednji vijek
 - E. Od reformacije do prosvjetiteljstva
 - F. Naše vrijeme
 - G. Adventističko razumijevanje
- V. Literatura

I. Biblijski pogled na uskrsnuće

Biblijski nauk o uskrsnuću nalazimo u oba zavjeta. U Novome zavjetu sve teološke misli o uskrsnuću vjernika tijesno su povezane s uskrsnućem Isusa Krista. (Vidi Krist, III. A. 1-4.) Ova izričita teološka veza u Novome zavjetu tako je jaka i tako prožima novozavjetne spise da zahtijeva odvojeno razmatranje u odnosu na Stari zavjet, u kojem slika Isusova uskrsnuća još nije bila poznata.

A. Novi zavjet

Ovaj je odjeljak podijeljen u dva dijela. Prvi iznosi opći sažetak novozavjetnog nauka o uskrsnuću vjernika. To je pogled na čitavu "šumu" da bismo dobili cjelovito razumijevanje novozavjetnog štiva. Iz njega se javlja jasna i dosljedna slika.

Također je važno vidjeti pojedina stabla u šumi. Svaki novozavjetni pisac pruža poseban doprinos ovoj dosljednoj slici čije bogatstvo možemo shvatiti samo ako prihvatimo ove pojedinačne doprinose. Zato ćemo u drugom dijelu razmatrati pojedine novozavjetne pisce da bismo vidjeli kako jedinstveni pogled svakog od njih doprinosi skladnoj cjelini.

1. Sažetak

Sve novozavjetne misli o uskrsnuću vjernika izrastaju iz uskrsnuća Isusa Krista. Sam Isus je za sebe izjavio da je "uskrsnuće i život" (Iv 11,25). No On se ne zaustavlja samo na objavi, već svoju moć nad smrću pokazuje kad uskrisuje Lazara od mrtvih. Čak ni ovo krunsko čudo ne jamči trajnu pobjedu nad smrću. Samo Njegovo vlastito uskrsnuće iz groba trećeg dana jamči da će pobjeda progutati smrt.

Kristovo uskrsnuće je "prvenac" (1 Kor 15,20.23); ono ne samo što prethodi uskrsnuću vjernika, već ga jamči i postavlja mu temelj. U tom je smislu Kristovo uskrsnuće već početak posljednjeg uskrsnuća. To je eshatološki događaj koji označava početak kraja.

Na Kristovom uskrsnuću utemeljena je cjelokupna kršćanska nada. Po naravi ljudi nisu besmrtni. Samo je Bog besmrtan (1 Tim 6,15.16). Smrt je san bez svijesti (Iv 11,11; 1 Sol 4,13) i negacija života, a ne prijelaz iz jedne vrste života u drugu. Budući da je Bog Gospodar života, smrt je neprijatelj (1 Kor 15,26) protiv kojega su ljudi nemoćni i bez izgleda ako polaze od samih sebe. (Vidi Smrt I. A. 6; F. 6.)

Međutim, Bog obećava da će kršćani koji imaju nadu u uskrsnuće uskrsnuti upravo onako kako je Krist uskrsnuo (1 Sol 4,14.15; 1 Kor 15,20-23). Prema 1. Solunjanima 14,13-18 i 1. Korinćanima 15,51-57, ovo će se drugo uskrsnuće zbiti prigodom drugog dolaska Isusa Krista, tog opće vidljivog događaja, a bit će popraćeno pozivom arkanđela i zvukom posljednje trube. U tom trenutku uskrsavaju umrli u Kristu, a živi se vjernici preobražavaju, dobivaju besmrtnost i zajedno s uskrslima uzdižu se u susret Gospodinu da budu zauvijek s Njim.

U ovom novom stanju besmrtnosti i vječne zajednice s Bogom vjernici ne odbacuju svoja materijalna tijela, već uživaju tjelesni život koji je Bog iskonski namijenio prije dolaska grijeha na svijet. U 1. Korinćanima 15,35-46 Pavao potvrđuje da ovo novo, proslavljeno, ili duhovno, tijelo nije nematerijalno, već prepoznatljivo, s kontinuitetom i identitetom iz zemaljskog života. Ono je "duhovno" ne u smislu da nije fizičko, već da više nije podložno smrti. I vjernici koji su umrli i oni koji živi budu dočekali Krista, primit će isto neraspadljivo tijelo. Ono se razlikuje od

sadašnjeg samo u tome što je savršeno, oslobođeno svih nesavršenosti uzrokovanih grijehom u svijetu, i u tome što više nije podložno smrti.

Međutim, ovo uskrsnuće pravednih prigodom Kristovog drugog dolaska nije jedino uskrsnuće o kojem govori Novi zavjet. On sasvim jasno govori i o uskrsnuću nepravednih ili zlih (Dj 24,15; Iv 5,28.29). Prema Otkrivenju 20,5.7-10, ovo drugo uskrsnuće, ili uskrsnuće zlih, ne zbiva se o drugom Kristovom dolasku, već tisuću godina poslije, nakon što je Sotona tih tisuću godina bio vezan, a sveti vladali s Kristom. U tom trenutku ustaju zli i pokušavaju osvojiti Sveti Grad koji prije njihova uskrsnuća silazi s Neba. Time pokazuju nepromjenjivu nesprijetnost da unatoč svim dokazima prihvate Kristovu vladavinu. Tu bivaju uništeni zajedno sa Sotonom, a Bog Zemlju pretvara u novu Zemlju na kojoj će Krist zauvijek nastaviti sa svetima. Otkrivenje također govori o posebnom uskrsnuću, u kojem će se oni koji su raspeli Krista probuditi kao svjedoci Njegova dolaska (Otk 1,7; vidi *Velika borba*, str. 548 u V. C).

Različita uskrsnuća što ih nalazimo u Novome zavjetu sada možemo sažeti ovako:

1. Isusovo uskrsnuće – osnova i temelj uskrsnuća vjernika, jasno istaknuto u evanđeljima (Mt 28,6; Mk 16,6; Lk 24,5-7; Iv 21,14).
2. Uskrsnuće nekih svetih koji su pratili Isusovo uskrsnuće (Mt 27,52).
3. Posebno uskrsnuće onih koji su raspeli Krista, da vide Njegov dolazak (Otk 1,7).
4. Uskrsnuće pravednih kad se Isus vrati na početku milenija (npr. 1 Kor 15; 1 Sol 4).
5. Uskrsnuće zlih na kraju milenija (Otk 20).

U Novome zavjetu ova radosna vijest o uskrsnuću ima mnogo veće značenje od zanimljivog podatka o budućnosti. Ona preobražava sadašnji život i daje mu značenje i nadu. Budući da su sigurni u budućnost, kršćani već ovdje žive novim životom. Oni koji žive u nadi da će sudjelovati u Božjoj slavi, preobražavaju se u druge ljude. Oni se mogu čak radovati u stradanju, jer njihov život potiče nada:

“Dakle, opravdani vjerom u miru smo s Bogom po našem Gospodinu Isusu Kristu, po komu smo i pristupili vjerom k ovoj milosti u kojoj se nalazimo i kojom se ponosimo, oslonjeni na nadu u slavu Božju. Ali ne samo to, nego se ponosimo i nevoljama, svjesni da nevolja rađa strpljivost, strpljivost prokušnost, a prokušnost nadu. A nada ne razočarava, jer je ljubav Božja izlivena u našim srcima po Duhu Svetome koji nam je dan.” (Rim 5,1-5)

U detaljnijem razmatranju novozavjetnog štiva istražiti ćemo pojedine pisce i vidjeti što je koji od njih doprinio onom novozavjetnom nauku. Počinjemo s Pavlom zato što su njegove poslanice prva veća cjelina u Novome zavjetu i zato što je detaljnije pisao o teologiji uskrsnuća od ostalih pisaca Novoga zavjeta.

2. Pojedini pisci

a. Pavao. Premda se Pavao na događajima iz Kristova života zadržava kratko, Njegova smrt i uskrsnuće stalne su teme u njegovim poslanicama. Za kršćane je, kaže, najvažnije “da je Krist, suglasno Pismima, umro za naše grijehe, da je pokopan, da je treći dan, suglasno Pismima, uskrsnuo, da se ukazao” (1 Kor 15,3-5). Zanimljivo je što Pavao za uskrsnuće rabi pasiv – Krist *je uskrišen* od Boga. Čitavo razmatranje 1. Korinćanima 15 koje slijedi, pokazat će da je sva nada u vječni život utemeljena na Kristovom uskrsnuću.

Pavlovu prvu veću raspravu o uskrsnuću vjernika nalazimo u njegovoj prvoj nama dostupnoj poslanici, posebno u 1. Solunjanima 4,13-18. O tom je predmetu pisao zbog očitog nerazumijevanja među Solunjanima koji su tugovali za umrlima. Čini se da nisu znali što se događa s voljenim pokojnicima. Pavao im je odgovorio da ne trebaju tugovati kao oni koji nemaju nade, već da umjesto toga svoju pozornost usmjere na nadu u drugi Kristov dolazak i uskrsnuće mrtvih do kojega će tada doći. On ne kaže da su voljeni pokojnici živi ili svjesni, već o njihovom sadašnjem stanju govori kao o snu i zato pozornost vjernika usmjerava na vrijeme Kristova povratka. Tada će Gospodin sići sa zapovjedničkim zovom, s glasom arkanđela i sa zvukom Božje trube. Oni koji u to vrijeme budu živi, neće preteći umrle. Ovi će ustati u novi život; zatim će oni koji su živi zajedno s njima biti odneseni u zrak u susret Gospodinu da zauvijek budu s Njim. Ovdje Pavao jasno izgrađuje buduću nadu za one koji su umrli, ali i za one koji će živjeti u vrijeme Kristovog povratka.

Neki osporavaju ovo značenje rečenice "tako će i Bog one koji su umrli ujedinjeni s Isusom dovesti s njim" (r. 14). Oni u njoj vide potvrdu da je duša besmrtna, tvrdeći da Bog sa sobom donosi duše s Neba kako bi se u uskrsnuću sjedinile s tijelom.

Protiv takve ideje govori nekoliko važnih činjenica. Prva je sam kontekst. Nigdje nema spomena o dušama. Čitav ulomak govori o uskrsnuću i pozivu koji će tom prigodom biti upućen onima koji su "zaspali". Nigdje nema riječi o sjedinjenju tijela i duše.

Druga je paralelizam u samome ulomku. Prema doslovnom prijevodu ovaj ulomak glasi: "Budući da vjerujemo kako je Isus umro i uskrsnuo, na isti način, po Isusu, Bog će s njim dovesti one koji su zaspali." Međutim, neki predlažu da bi izraz "po Isusu" mogao ići uz "one koji su zaspali". No bez obzira na to kamo stavili ovaj teški izraz, paralelizam u prvom dijelu rečenice navodi na misao da se "dovesti s njim" odnosi na dovođenje umrlih vjernika u život zahvaljujući uskrsnuću na isti način na koji je sam Isus umro i ponovno ustao. To je jasan smisao izraza "tako će i" koji povezuje oba dijela rečenice. Tako i kontekst i sintaksa podupiru misao da rečenica "Bog [će]... dovesti s njim" u retku 14 znači da će ih Bog oživiti s Isusom, kao što je pri Gospodnjem uskrsnuću oživio Isusa.

Još jedno razmišljanje potječe iz donekle slične izjave u 2. Korinćanima 4,14: "Znajući da će onaj koji je uskrisio Gospodina Isusa i nas s Isusom uskrisiti." Veznik *syn* ("s") rabljen je u oba ulomka, pa potkrepljuje argument iz konteksta i sintakse da se izraz "s Isusom dovesti" one koji su zaspali, odnosi na njihovo oživljavanje s Isusom.

Prema tome, ovaj ulomak naučava da je kršćanska nada utemeljena na Kristovom uskrsnuću. Kao što je On ponovno uskrsnuo, tako će Bog uskrisiti one koji su umrli u Kristu. To će se zbiti prigodom drugog dolaska, u isto vrijeme kad se živi u Kristu s njima sretnu u zraku da zauvijek budu s Gospodinom.

U 1. Korinćanima 15 Pavao ne odgovara samo na nerazumijevanje, već i na lažno naučavanje nekih koji su nijekali uskrsnuće. To je najpotpuniji ulomak u Novome zavjetu o uskrsnuću.

I tu Pavao temelji nadu vjernika na smrti i uskrsnuću Isusa Krista. Apostol počinje tvrdnjom da su Kristova smrt i uskrsnuće od najveće važnosti (rr. 3.4). Zatim podsjeća Korinćane kako se Krist po uskrsnuću javio Kefi, zatim Dvanaestorici, a jednom i pred više od pet stotina braće, Jakovu, svim apostolima i na kraju samome Pavlu, premda se ovo posljednje javljanje nije dogodilo na isti način kao ostalima (rr. 5-8). Drugim riječima, Pavao potvrđuje da je u svo-

jem doživljaju na putu za Damask stvarno sreo uskrslog Isusa Krista i tako postao svjedokom Njegova uskrsnuća.

U redcima 12-19 Pavao prelazi na sam predmet. Neki su govorili da nema uskrsnuća mrtvih. Ne možemo reći kako su Korinćani došli do tog zaključka, ali neke pojedinosti koje su slične načinu razmišljanja što ga nalazimo kod kasnijih gnostičkih krivovjerja, ukazuju na mogućnost da je bar jedna skupina Korinćana bila pod utjecajem nekih prvih verzija ovog krivovjerja. Pavao odgovara s nevjericom. Ako se propovijeda uskrsli Krist, kako mogu govoriti da nema uskrsnuća? Ovi redci jasno pokazuju da je za Pavla cjelovit nauk uključivao i Kristovo uskrsnuće, uskrsnuće vjernika i snažnu kršćansku vjeru. Ukloni li se bilo koji dio te cjeline, sve je izgubljeno. Bez Kristovog uskrsnuća propovijedanje je neosnovano, vjera uzaludna, Pavao pogrešno predstavlja Boga i vjernici su još uvijek u svojim grijesima i najbjedniji su od svih ljudi. Ovo su oštre riječi, ali je Pavao sasvim određen u svakoj pojedinosti.

Pavao u retku 20 ostavlja po strani izraz "ako", kojim se služio u prethodnom ulomku i potvrđuje da je Krist uskrsnuo od mrtvih. Zatim naglašava da to nije bio usamljeni čin, već je povezan s nadom svih vjernika u uskrsnuće. Krist je "prvenac", što je analogija uzeta iz starozavjetnih blagdana ("prvine"). Njegovo je uskrsnuće jamstvo da će ih biti još. Zatim Pavao prelazi na uspoređivanje Adama i Krista. Smrt je došla po Adamu tako da je djelovala na sve ljude. Sada po Kristu dolazi život. Kristovo uskrsnuće objavilo je Njegovu pobjedu nad svakom silom i vlašću, pa i smrću. U obliku tipičnom za Novi zavjet Kristovo uskrsnuće i uskrsnuće vjernika teološki su povezana.

U redcima 29-31 Pavao se ponovno vraća na temu iz redaka 12-19 i navodi dodatne razloge koji pokazuju da nijekanje uskrsnuća od strane Korinćana nema smisla. Zašto se neki krštavaju za mrtve kad nema uskrsnuća? (Na nesreću, nepoznati su nam ovi ljudi i njihovi postupci.) I zašto bi se Pavao svakog dana suočavao sa smrću kad ne bi bilo uskrsnuća?

Zatim Pavao spominje mogući prigovor svojih čitatelja i raspravlja o pitanju kako mrtvi uskršavaju i kakvo tijelo uskrsli imaju. Budući da ovaj dio (rr. 35-50) obrađujemo u raspravi o proslavljenju, ovdje je dovoljno reći da je za Pavla uskrsnuće mnogo više od oživljavanja trupla. Ono uključuje preobrazbu u novo tijelo koje više nije podložno smrti. Pavao ga naziva "duhovnim" tijelom.

Na kraju se Pavao vraća drugom Kristovom dolasku, označenom kao "posljednja truba" (r. 52). Gotovo pjesničkim jezikom upućuje svoje čitatelje na trenutačni preobražaj koji će se zbiti kada smrtnost zamijeni besmrtnost. U to će se vrijeme mrtvi, kad uskrsnu, zajedno sa živima preobraziti u besmrtnost i pobjeda će progutati smrt. Prema Pavlu, razumijevanje ove istine navest će kršćane da ustraju u Gospodnjem djelu, svjesni da im trud neće biti uzaludan (r. 58).

U ovom je ulomku Pavao pokazao da je vjerovanje u uskrsnuće, Kristovo kao i vjernika, nerazdvojni dio kršćanske vjere. Bez ove perspektive kršćanska je vjera besmislena. Pavao teološki povezuje i ova dva uskrsnuća pokazujući da očitovanje Božje sile i svrhe u Isusovu uskrsnuću daje nadu kršćanima. Na kraju pokazuje da će uskrslo tijelo biti novo i proslavljeno, koje više neće podložno smrti, i da će se to ostvariti prigodom drugog Kristovog dolaska, kad će se živi pravedni također preobraziti u besmrtni život.

S ovim predmetom u 1. Korinćanima 15 usko je povezan ulomak u 2. Korinćanima 5,1-5; premda nije uporabljena riječ "uskrsnuće", zagonetna narav ovog ulomka podrazumijeva nje-

zinu prisutnost. Pavao uspoređuje "ovaj šator" našeg sadašnjeg života sa "zgradom koja je djelo Božje", dakle nije sagrađena ljudskim rukama, a naša je nada u budućnosti.

Neki su smatrali da Pavao ovdje zagovara ideju besmrtnosti duše kad o tijelu govori kao zemaljskom šatoru, privremenoj posudi ispunjenoj vječnom dušom. No pobliže ispitivanje ovog ulomka pobija takvo mišljenje. Nigdje Pavao ne govori o duši ili bilo kakvom životu odvojenom od tijela. Ovdje nema ni nagovještaja o podjeli čovjeka u dva dijela. Umjesto toga Pavao kaže da se zemaljski šator "ruši", a ne odvaja od duše. Pavao rabi sliku nagosti, ili neobučenosti, kad govori o onome što će se dogoditi bez zemaljskog šatora. On ne priželjkuje to stanje. Da je za Pavla to međustanje bilo svjesno postojanje duše s Kristom, teško bi bilo očekivati da bi ga on odbacio. Međutim, Pavao ne želi biti neobučeni; želi "obučiti drugo", ono što se događa kad smrt proguta život. Ovo je očita paralela nadi koju ističe u drugom dijelu 1. Korinćanima 15, kad će na zvuk trube, pri Kristovom povratku, smrtno ustuknuti pred besmrtnošću.

Tako postaje jasno da Pavao ovdje govori o uskrsnuću, što je posebno vidljivo iz retka 15, premda ne rabi ovu riječ. Sadašnji život podložan smrti sličan je zemaljskom šatoru. Nije siguran. Metafora nije dio osobe, već osoba kao cjelina. Pavao nema želje za smrću, koju uspoređuje s nagošću ili neobučenošću. Umjesto toga želi obući ono drugo time što će se preobraziti u nov, besmrtni život, koji uspoređuje s građevinom od Boga. Ovo novo stanje izraz je Božje volje za Njegov narod i On je dao Duha kao jamstvo, ili predujam, kojim nam daje sigurnost da takva nada nije uzaludna. Tako vidimo značajni kontinuitet između misli u ovom ulomku i 1. Korinćanima 15. (Vidi Smrt, I. E. 2.)

Ograničiti Pavlovo razmišljanje o uskrsnuću na nekoliko glavnih ulomaka koji detaljno razmatraju predmet, značilo bi propustiti veliko bogatstvo Pavlove misli. Njegova su pisma prepuna misli o Kristovoj smrti i uskrsnuću. U ovim tekstovima javlja se nekoliko važnih teoloških tema.

Jedna od najvažnijih je sudjelovanje u Kristovoj smrti i uskrsnuću. Za Pavla su Kristova smrt i uskrsnuće više od povijesnog događaja koji ima utjecaja na vjernika. Imati vjeru u Krista znači poistovjetiti se s Njim i Njegovom zadaćom. U Filipljanima 3 Pavao sve smatra gubitkom samo da ima Krista: "Da upoznam njega i snagu uskrsnuća njegova i zajedništvo u patnjama njegovim, ne bih li kako, suobličen smrti njegovoj, prispio k uskrsnuću od mrtvih." (rr. 10.11 – JB) On nastavlja pojašnjavati kako to još nije postigao, ali se trudi ostvariti ovaj cilj.

Ova je tema zorno prikazana u Pavlovoj raspravi o kršćanskom životu u Rimljanima 6. Ovdje Pavao rabi sliku krštenja da odgovori na pitanje smiju li kršćani nastaviti griješiti zato što su već spašeni Kristovom milošću. Za Pavla iskustvo poistovjećivanja s Kristom u krštenju ne dopušta olako ponašanje prema grijehu. Pavao kaže: "Jer ako smo dakle postali jedno s Kristom smrću sličnom njegovoj, bit ćemo i uskrsnućem sličnim njegovu. Ovo znamo: naš je stari čovjek razapet zajedno s Isusom da se uništi ovaj grešni čovjek, tako da više ne robujemo grijehu. ... Tako i vi smatrajte sebe mrtvima grijehu, a živima Bogu u Kristu Isusu." (Rim 6,5-11)

Druga važna tema usko je povezana s temom sudjelovanja s Kristom u Njegovoj smrti i uskrsnuću. Vjerovati u Krista znači sudjelovati u novini života prikazanoj uskrsnućem. Premda Pavao jasno pokazuje da se stvarno uskrsnuće tijela *još nije* zbililo, nego će se zbiti u budućnosti prigodom drugog dolaska (vidi Fil 3,12; 1 Kor 15,52; 1 Sol 4,16 i 1 Tim 2,18), već postoji određeni aspekt uskrsnuća. Vjernik je već dionik novog života, kako je to vidljivi-

vo iz Rimljanima 6,5.6.11. Ova se tema javlja i u Efežanima 2,3-7 (JB) gdje Pavao govori o neznabošcima koji su nekada živjeli u svojim grijesima, ali ih sada "zajedno s njim uskrisi i posadi na nebesima", što je zapanjujuća metafora sadašnjega kršćaninova života s Kristom. No i ovdje Pavao ukazuje na ono što će Krist učiniti u budućim vjekovima (r. 7). Ovaj novi život dalje opisuje u 2. Korinćanima 5,15, s tim što pokazuje da taj novi život znači novo životno usmjerenje: "A on je umro mjesto svijui, da živi više ne žive samo za sebe, nego za onoga koji je umro i uskrsnuo za njih."

Poistovječivanje s Kristom i sudjelovanje s Njim znači udio u Njegovoj smrti i uskrsnuću. To uključuje novi život sada, obilježen novim usmjerenjem i ciljem, te spremnost da sudjelujemo u Kristovim patnjama. U ovom smislu kršćanin već ima udjela u snazi Kristova uskrsnuća. Ovo kršćansko iskustvo uključuje i nadu koja se može ostvariti samo u budućnosti kad se Krist vrati, kad mrtvi uskrsnu, a živi vjerni budu preobraženi u besmrtni život.

b. Sinoptička evanđelja i Djela apostolska. Zbog naravi evanđelja, njihov nauk o uskrsnuću vjernika nije toliko istaknut kao u Pavlovim spisima. U evanđeljima je najsnažniji naglasak stavljen na izvještaj o Isusovom uskrsnuću. Premda je Luka u svojem evanđelju i Djelima jedini od sinoptika koji iznosi jasne tvrdnje o uskrsnuću vjernika, svi pisci evanđelja na neki način povezuju Isusovo uskrsnuće s Njegovom silom da vjerniku dade život.

U Mateju je Isusovo uskrsnuće ne samo pretkazano (Mt 16,21; 26,32) i nakon samog događaja objavljeno ženama (Mt 28,6), već se uskrsli Isus javlja učenicima u Galileji i daje im evanđeoski nalog (rr. 16-20).

U jednom slučaju, koji je zapisao samo Matej, posebno je naglašen odnos Isusova uskrsnuća prema uskrsnuću vjernika. Matej nam kaže: "A grobovi se otvoriše, te uskrsnuše mnoga tjelesa pravednika što bijahu umrli. Izidoše iz grobova poslije Isusova uskrsnuća, dođoše u Sveti grad i pokazase se mnogima." (Mt 27,52.53) Ništa nije rečeno tko su bili ovi sveti, ali su očito postali živi dokaz da je Isus bio prvenac uskrsnuća i da Njegovo uskrsnuće jamči vjernicima da i oni mogu biti među "svetima" koji će izići iz groba.

MSS se razlikuje po završetku Evanđelja po Marku (Mk 16,9-20). Što god zaključili o ovoj tekstualnoj varijanti, Isusovo uskrsnuće je još uvijek vidljivo. Također je jasno da je ono usko povezano sa životom vjernika.

Marko naglašava Isusovu ulogu Mesije kao Sluge patnika. On ukazuje i na pravu narav učeništva kao hodanje Isusovim stopama uzimanjem križa. Teološko središte Marka nalazimo u poglavljima 8-10, gdje Isus triput proriče svoju smrt i zatim poziva učenike da služe. Svako od ovih proročanstava obuhvaća i tvrdnju da će Isus nakon tri dana uskrsnuti (Mk 8,31; 9,31; 10,34). Ova proročanstva o uskrsnuću daju težinu Isusovom pozivu na učeništvo i obećanju života. U riječima: "Tko, naime, hoće sačuvati svoj život, izgubit će ga. A tko izgubi život svoj radi mene i Radosne vijesti, spasić će ga" (Mk 8,35), vidimo vezu između Isusova uskrsnuća i vjernikove nade u život.

Ista je veza očita kad Isus u Marku 5 pokazuje svoju moć da uskrisi mrtvaca. Kad Isus kaže da Jairova kći nije mrtva, već spava, narod se smije jer je očito da je mrtva. Ali Isus ima silu da je uskrisi. Tako se stvara slika Isusa koji uskršava, ali i druge uskrisuje od mrtvih. Ovu sliku potvrđuje anđeo kad najavljuje ženama koje su došle na grob: "Uskrsnuo je! Nije ovdje." (Mk 16,6)

Luka u svojem evanđelju bilježi anđeosku najavu Isusova uskrsnuća na grobu (Lk 24,4-7). On bilježi i javljanje uskrslog Krista na putu za Emaus (rr. 13-32) i učenicima u gornjoj sobi (rr. 33-43). Osim toga, Luka govori i o uskrsnuću vjernika. Posebna informacija o uskrsnuću pojavljuje se i u Djelima apostolskim. Luka bilježi Isusove riječi da ćemo nagradu za ono što smo učinili u ovom životu primiti prigodom uskrsnuća. "Nego, kad priređuješ gozbu, pozivaj siromahe, sakate, hrome i slijepo! Tada će ti biti blago, jer ti nemaju čim uzvratiti! To će ti se uzvratiti o uskrsnuću pravednika." (Lk 14,13.14)

U Djelima Luka spominje jedan od Pavlovih govora u kome naviješta da će u to uskrsnuće biti uključeni i nepravedni. Pavao kaže: "Tako služim Bogu otaca svojih vjerujući u sve što stoji napisano u Zakonu i Prorocima. Ja se uzdam u Boga, kao što se uzdaju i oni sami, da će uskrsnuti pravedni i nepravedni." (Dj 24,14.15) Luka dakle prikazuje Pavla kako povezuje uskrsnuće vjernika s Kristovim, naglašavajući kako će Krist prvi uskrsnuti od mrtvih (Dj 26,23).

c. Ivanovi spisi. Ivanov glavni izraz u njegovom evanđelju kojim prenosi kršćansku nadu jest "život" ili "vječni život". Slijedeći C. H. Dodda, mnogi naglašavaju pojam "ostvarene eshatologije" u Ivanu, prema kojoj vjernici u Kristu već imaju vječni život. Nema sumnje da je ovaj pojam prisutan. Za Ivana postoji sadašnja stvarnost, ili trajanje vječnog života *već sada*. No to nikako ne niječe stvarnost buduće nade u uskrsnuće.

Jedan od najzornijih ulomaka koji prikazuje suprotnost ostvarene i buduće eshatologije i njezino značenje za razumijevanje vjernikova uskrsnuća, jest Ivan 5,19-29. U nekom smislu u ovom su ulomku spomenuta najmanje tri različita uskrsnuća.

Prvo je duhovna obnova života koju vjernik trenutačno doživljava u Kristu. To se jasno vidi iz srži redaka 24 i 25: "Zaista, zaista, kažem vam, tko sluša moju riječ i vjeruje onomu koji me posla, ima vječni život. On ne dolazi na sud, već je prešao iz smrti u život. Zaista, zaista, kažem vam, dolazi čas, i već je tu, kada će mrtvaci slušati glas Sina Božjega, i koji ga budu poslušali, živjet će."

Zamijetimo da je ovo uskrsnuće *već tu*. Oni koji vjeruju, već imaju vječni život i već su prešli iz smrti u život. Pavao je ovo rekao drugim riječima, ali je misao slična. On je govorio o življenju "novim životom" (Rim 6,4). Oba teksta ukazuju na značajnu stvarnost novog života koji vjernik doživljava u Kristu, što je tako snažno iskustvo da se može definirati samo eshatološki.

Ivan zatim nastavlja ukazivati na čas koji dolazi i kaže: "Ne čudite se tomu! Dolazi, naime, čas kada će svi koji počivaju u grobovima čuti njegov glas, te izići iz njih: koji su činili dobro, na uskrsnuće – na život; koji su činili zlo, na uskrsnuće – na propast." (Iv 5,28.29)

Ovdje susrećemo još dva uskrsnuća; oba su u budućnosti. Više nema spominjanja sadašnjeg duhovnog doživljaja. Oni u grobovima izići će u budućnosti; Ivan ne navodi vrijeme ni za jedno od tih uskrsnuća; on samo razlikuje uskrsnuće pravednih od uskrsnuća nepravednih.

Slika je ista u sljedećem poglavlju, gdje Ivan prikazuje Isusa kao kruh života. U Ivanu 6,54 Isus kaže: "Tko jede tijelo moje i pije krv moju, ima život vječni. I ja ću ga uskrisiti u posljednji dan." I ovdje su sadašnja stvarnost i buduća nada izložene jedna pokraj druge. Onaj koji se poistovjećuje s Kristom, ima sada vječni život. No uz to će uskrsnuti u posljednji dan. I opet je buduća nada prikazana u obliku uskrsnuća od mrtvih. Međutim, ovdje Ivan ide korak dalje u odnosu na peto poglavlje jer određuje vrijeme uskrsnuća pravednih; ono će se zbiti u posljednji dan. Ali tu ne spominje uskrsnuće nepravednih.

Uskrsnuće zauzima značajno mjesto u još jednoj Isusovoj raspravi u Ivanu. U jedanaestom poglavlju Isus objavljuje da je On uskrsnuće i život. U karakterističnom Ivanovom stilu ove su Isusove riječi povezane s činom koji služi kao znak i ukazuje na njega: u ovom slučaju to je Lazarovo uskrsnuće. Isus je Lazaru vratio život nakon četiri dana, potvrđujući da je On uskrsnuće i život.

Ovdje Ivan svojim čitateljima želi pokazati da je kršćanska nada u uskrsnuće više od u ono vrijeme uobičajenog vjerovanja u uskrsnuće umrlih. Marta već vjeruje u uskrsnuće mrtvih. Ona izražava uvjerenje da će njezin brat Lazar ponovno ustati u posljednji dan (r. 24). No Isus joj želi otkriti nešto više. Ona još ne zna da je sam Isus temelj njezine nade u uskrsnuće, pa joj nudi više od nade u budući događaj.

Isus joj kao uskrsnuće i život nudi svoju osobnu prisutnost. Uskrsnuće je više od budućeg događaja. To je živa nada ostvarena Isusovom prisutnošću. A ono što vrijedi za Martu, vrijedi za sve vjernike. Ova živa nada pokazuje da sadašnja smrt nema vječnih posljedica. Zato Isus može reći da onaj tko živi i vjeruje u Njega, neće nigda umrijeti (r. 26). A čak ako i umre, opet mu je osiguran život (r. 25). U biti sadašnja stvarnost nade ima svrhu samo zbog obećanja budućeg uskrsnuća. Sadašnja stvarnost života u Kristu oslobađa vjernika straha od smrti jer mu jamči i buduću nadu.

Tako u Ivanu vidimo kombinaciju sadašnje i buduće stvarnosti. Sam Krist je uskrsnuće i život. Oni koji su sjedinjeni s Njim, već doživljavaju tako radikalno nov život da ga se može nazvati samo vječnim životom. Oni žive u nadi znajući da će ako i umru, u posljednji dan uskrsnuti i zauvijek živjeti s Kristom.

Kad u posljednjem dijelu svoje knjige priča događaj o križu i uskrsnuću, Ivan pretpostavlja da su čitatelji zapamtili što je rekao u petom, šestom i jedanaestom poglavlju. Vrhunski znak da je Isus uskrsnuće i život Njegovo je vlastito uskrsnuće. No za Ivana Isusovo proslavljenje i uzvišenje nije ograničeno uskrsnućem. I križ uzdiže Isusa kao Spasitelja.

Ivan ovo dokazuje dajući jednom izrazu dvostruko značenje. Glagol "podignuti" može u konkretnom smislu značiti raspće. No on može imati i slikovito značenje podizanja ili uzvišenja, kakvo nalazimo primjerice u Luki 18,14. Ivan namjerno rabi ovaj izraz ističući njegovo dvostruko značenje, kako bi pokazao da je Isus u svojem razapinjanju uzvišen (Iv 12,31-33). Prema Ivanu, Isusovo raspće i uskrsnuće otkriva Njegovu spasiteljsku snagu.

Kad prikazuje Isusovo uskrsnuće, Ivan posebno želi pokazati kako oni koji nisu bili prisutni i fizički nisu vidjeli uskrsloga Gospodina, nisu u lošijem položaju kad se radi o vjerovanju u Isusa i prihvaćanju Njega kao uskrsnuće i život. Njegovo evanđelje jedino bilježi Isusovo javljanje Tomi. Prvo se Isus javio učenicima bez Tome i udahnio im Svetoga Duha (Iv 20,19-24). Kad su Tomu izvijestili o ovom događaju, on nije htio vjerovati učenicima dok se Isus osam dana poslije nije ponovno pojavio; ovaj put je Toma bio prisutan. Nakon što je Toma izrazio svoje vjerovanje, Isus mu je odgovorio: "Budući da si me vidio, povjerovao si. Blaženi koji ne videše, a vjeruju." (r. 29)

Zašto oni koji nisu vidjeli mogu vjerovati? Zato što, prema Ivanu, vjera ne dolazi od gledanja, već od djelovanja Svetoga Duha nakon Isusova uskrsnuća i proslavljenja. Nekoliko puta (npr. Iv 2,22; 12,16) učenici nisu razumjeli Isusove postupke. Tek su ih se "sjetili" nakon uskrsnuća i razumjeli značenje onoga što je Isus učinio. Pri ovom sjećanju radi se o nečem mnogo

dubljem od običnog prisjećanja. Ono u svijesti vjernika Isusov život čini stvarnim. To je početak sjećanja koje ostvaruje Sveti Duh (Iv 14,26). Ovim djelovanjem Duha svaki vjernik ima pristup značenju Isusova života i nije u lošijem položaju kad se uspoređi s onima koji su vidjeli Isusa i bili s Njim.

Zato izvještaj o Isusovu uskrsnuću pokazuje kako je moguće da Ivanovi čitatelji povjeruju i iskuse vječni život. Ivan jasno pokazuje kako je cilj njegove knjige da "vjerujete da je Isus Mesija, Sin Božji, te da vjerujući imate život po njemu" (Iv 20,31). Kao što smo vidjeli, ovaj život obuhvaća sadašnje iskustvo življenja s Kristom i buduću nadu u uskrsnuće.

U Otkrivenju Ivan dovodi do vrhunca novozavjetnu nadu u uskrsnuće i vječni život što ga svaki vjernik ima u svjetlu Kristova uskrsnuća. Istodobno ova knjiga daje novi doprinos. Otkrivenje je jedina knjiga koja jasno razlikuje uskrsnuće pravednih i uskrsnuće zlih.

Ivan na samom početku prikazuje Isusa kao uskrsloga, "vjernog svjedoka, prvorođenca od mrtvih i vladara zemaljskih kraljeva" (Otk 1,5). Nema sumnje da je ovakav prikaz imao posebno značenje za prve čitatelje ove knjige. Car ih je progonio. Najmanje jedan kršćanin, Antipa iz Pergama, umro je mučeničkom smrću za svoju vjeru (Otk 2,13). Sada čuju da Isus nije samo izvorni "vjerni svjedok" koji vlada zemaljskim kraljevima, nego i "prvorođenac od mrtvih". Drugim riječima, On ne samo da živi nakon smrti, nego je prvorođenac, Onaj koji otvara put i osigurava svojim sljedbenicima nadu u uskrsnuće. U Otkrivenju 1,18 Ivan ponovno naglašava ovu istinu objavljujući da Isus, kao Onaj koji je bio mrtav a sada zauvijek živi, ima ključeve smrti i hada (groba ili prebivališta mrtvih). On je ne samo pobijedio smrt, nego svoju pobjedu nad smrću nudi i drugima. Zato se ne moraju bojati zemaljskog vladara jer on ne može spriječiti Kristovu pobjedu.

Ova se istina u Otkrivenju stalno naglašava. Na primjer, crkvi u Smirni je rečeno da će trpjeti progonstvo i da će neki dopasti tamnice, ali je isto tako obećano da će oni koji budu vjerni do smrti, primiti Kristovu krunu koja je sam život (Otk 2,10). Zbog tog razloga Ivan objašnjava vjernicima da kad tko od njih umre mučeničkom smrću, to smatraju pobjedom, a ne porazom. Đavao je uporabio svoje najstrašnije oružje, smrt, da nadvlada vjeru, i nije uspio. Ni smrt nije bila u stanju obeshrabriti vjerne, a budući da je Krist pobijedio smrt, oni su pobjednici. Zbog toga Ivan u Otkrivenju 12,11 može reći o vjernima: "Oni su ga pobijedili [đavla ili Sotonu (r. 9)] Janjetovom krvi i riječju svojega svjedočanstva, jer su prezreli svoj život do smrti."

Kristova pobjeda nad smrću dovršena je u poglavljima 20 i 21. U dvadesetom poglavlju smrt i had bačeni su u jezero ognjeno i uništeni; smrt više nema vlasti. U dvadeset prvom poglavlju Krist i Njegov narod zajedno dijele novo nebo i novu zemlju na kojoj će "On otrti svaku suzu s njihovih očiju. Smrti više neće biti; neće više biti ni tuge, ni jauka, ni boli, jer stari svijet prođe." (r. 4; vidi BP v. 12. 2004-Nova Zemlja, II. B. 3)

Prema dvadesetom poglavlju, između uskrsnuća pravednih i zlih proteći će razdoblje od tisuću godina kada će Sotona biti vezan. Na početku ovog razdoblja pravedni uskrsavaju (r. 4) i vladaju s Kristom tisuću godina. U prvom dijelu petog retka umetnuta je izjava: "Ostali mrtvaci ne oživješe dok se nije navršilo tisuću godina." "Ostali mrtvaci" moraju biti zli, jer je u četvrtom retku već bilo riječi o pravednima. Nakon ove umetnute tvrdnje u petom retku, Ivan nastavlja misao iz četvrtog retka i dodaje: "Ovo je prvo uskrsnuće." Da se spominjanje "prvog uskrsnuća" odnosi na četvrti redak, očito je iz onoga što slijedi u šestom retku, u kojem Ivan

objavljuje da su oni koji u njemu sudjeluju "blaženi" i ponavlja da će vladati s Kristom tisuću godina. Tako Ivan ukazuje na "prvo" uskrsnuće na početku tisuću godina. Oni koji u njemu sudjeluju, vladaju s Kristom u tisućugodišnjem razdoblju. (Vidi Milenij, I. C. 1-3.)

Do uskrsnuća zlih dolazi tisuću godina poslije, kad oživljavaju "ostali mrtvaci". O ovom uskrsnuću nemamo pojedinosti, ali ih možemo nazrijeti u redcima 7-10, gdje su zli živi, a Sotona nakratko biva oslobođen iz svoje tamnice i pokušava nagovoriti zle da okruže Sveti Grad. Ovaj pokušaj propada zbog, kako Ivan kaže, "druge smrti" (r. 14), kada đavao, zli (oni čija ime-na prema retku 15 nisu nađena u knjizi života) i sama smrt bivaju uništeni u ognjenom jezeru.

d. Drugi novozavjetni spisi. Poslanica Hebrejima prihvaća uskrsnuće i naglašava Kristovu službu Velikog svećenika za vjernike i njezino značenje za kršćanski život. Uskrsnuće umrlih uključeno je u "početnu nauku o Kristu" (Heb 6,1.2) koju su čitatelji već trebali svladati. Međutim, to nikako ne znači da je uskrsnuće nevažno.

Njegova se važnost posebno vidi u jedanaestom poglavlju koje predstavlja velike svjedoke vjere. Ovdje je važan dio vjere pouzdanje u Božju moć da uskrisuje mrtve. Pisac tumači Abrahamovu spremnost da poslušava Boga i žrtvuje Izaka u znak ovakve vjere. Odlučio je pokazati vjeru jer je "mislio ... da Bog može i mrtvace uskrisivati" (r. 19). Vjeru u uskrsnuće potkrepljuje činjenica da su vjerne žene u prošlosti primile "svoje mrtve zbog uskrsnuća" (r. 35; vjerojatno se misli na događaj u 2 Kr 4,8-37). Tako za pisca Poslanice Hebrejima toliko značajna "vjera" uključuje povjerenje da Bog može uskrisiti mrtve.

U 1. Petrovoj, kao i u Otkrivenju, pisac govori o kršćanima koji su izloženi nekoj vrsti progonstva. Kršćani se mogu "žalostiti zbog različitih kušnja" (1 Pt 1,6 – JB) i mogu zaključiti da su "tuđinci i stranci" (2,11). Apostol ohrabruje svoje čitatelje i poziva ih da budu vjerni pokazujući da Kristovo uskrsnuće daje nadu u budućnost i pomoć za sadašnjost.

Nakon pozdrava i kratkog blagoslova, Petar počinje izjavom da su ponovno rođeni "uskrsnućem Isusa Krista od mrtvih ... za živu nadu" (1 Pt 1,3). Ponovno zapažamo usku povezanost između Kristova uskrsnuća i vjernikove nade. Živjeti u nadi nije ništa manje od novorođenja u novi život. Radi se o životu uzdanja u Boga koji nadilazi sadašnje teškoće. Vjera i nada mogu biti usmjerene na Boga jer je Bog uskrisio Krista "te mu dade slavu" (r. 21 – JB). Tako za Petra sigurnost nade u budućnost, koju donosi Kristovo uskrsnuće, preobražava sadašnji život u novi život s pouzdanjem. No ova nada čini još i više za sadašnjost. Prema 1. Petrovoj 3,21, Kristovo uskrsnuće pomaže nam da imamo dobru savjest (JB). Ovo se ostvaruje krštenjem, ali upravo Kristovo uskrsnuće daje krštenju moć. Petar to ne nastavlja objašnjavati kao što čini Pavao u Rimljanima 6, ali činjenica da je Krist nadvladao smrt i zlo i da se sada sve vlasti pokoravaju Njemu, oslobađa kršćanina od svake osude i čini da je Kristov oprost kruna svemu.

Novi zavjet iznosi dosljednu sliku važnosti Kristova uskrsnuća, vezu između Njegovog uskrsnuća i našeg i sigurnu stvarnost nade u budući život, kao i obogaćenje sadašnjeg života koje donosi buduća nada.

B. Stari zavjet

Kad shvatimo kako čitav Novi zavjet uporno povezuje uskrsnuće Isusa Krista s uskrsnućem vjernika, ne treba nas iznenaditi ni zbuniti što Stari zavjet o njemu nije toliko izričit. U Novome zavjetu specifični oblik vjernikova uskrsnuća i teološko značenje tog uskrsnuća proizlazi iz Božjeg otkrivenja u Isusu Kristu, posebno gledano iz kuta Njegovog uskrsnuća. Ono što

nalazimo u Starome zavjetu više se podrazumijeva, s obzirom na to da se radi o samo nekoliko izričitih izjava o uskrsnuću.

1. Opći pogledi na vječni život

Starozavjetni pisci ne mogu ukazati na Kristovo uskrsnuće kao temelj nade za budući život. Osim toga, "misaoni svijet" Staroga zavjeta bio je više od našeg usmjeren prema društvu, pa je stoga nadu za budućnost više iznosio na način koji se ticao budućnosti naroda ili društva. Ovakav je pristup često teško razumljiv za individualistički odgojenog suvremenog čitatelja. U starozavjetnom svijetu identitet i sudbina pojedinca bili su povezani sa zajednicom u kojoj je živio. Za nas je osnovni element ljudskog života autonomni pojedinac; za čovjeka u Starome zavjetu osnovni element života bio je društvena zajednica, bilo da se radilo o obitelji, klanu ili narodu. Pa ipak više snažnih tekstova u Starome zavjetu implicitno ukazuju na značajnu povezanost s novozavjetnim naukom. Među njima su oni koji ističu da je tijelo dobro, koji govore o zdravlju ljudskog bića i o nadi u život u Bogu. Nasuprot svim ostalim idejama koje podcjenjuju tijelo ili govore o oslobađanju od njega, nauk o uskrsnuću izražava pozitivan pristup životu i tijelu. Stari zavjet je u ovom pristupu dosljedan. Na primjer, u izvještaju o stvaranju Bog stvara ljudska bića, muško i žensko, na svoju sliku (Post 1,27) i potvrđuje da je ono što je stvorio "veoma dobro" (r. 31). Nigdje u Starome zavjetu ne nalazimo da bi bestjelesno postojanje bilo moguće ili poželjno.

Tijesno vezano uz ovaj pozitivni pristup tijelu, snažno se naglašava cjelovitost ljudskog bića. U izvještaju o stvaranju prikazan je i ovaj holistički pristup. Kad je od praha zemaljskog stvorio ljudska bića, Bog u njih nije stavio dušu, već je materijalno tijelo pokrenuo dahom života pa je čovjek postao živa duša ili cjelovito biće (Post 2,7). Ljudska bića su tijela oživljena životnim dahom. (Vidi BP v. 9. 2001-Čovjek, I. E. 1-3; BP v. 9. 2001-Smrt, I. A. 4.) Iz ovog holističkog razumijevanja ljudskih bića proizlazi starozavjetno gledište o smrti. Ono opisuje smrt kao počinjanje s ocima (Pnz 31,16), silaženje u jamu ili čatrnju (Ez 31,16; 32,24), odlaganje u prah (Ps 22,16) ili, najčešće, kao odlazak u grob ili šeol.

Treći važan starozavjetni element vezan uz doktrinu o uskrsnuću jest nada u život u Bogu. U cijelome Starom zavjetu Jahve je izvor života i nade. Izrael treba učiti svoju djecu da polažu nadu u Boga (Ps 78,7). Jeremija piše o Jahvi ovim riječima: "O nado Izraelova, spasitelju nje-gov u danima nevolje!" (Jr 14,8) Osvjedočenje da je Bog izvor života, ozdravljenja i obnove uključuje pouzdanje da Bog može učiniti kraj životu, ali ga i obnoviti, kako to Ana pokazuje u molitvi: "Jahve daje smrt i život, ruši u Šeol i odande podiže." (1 Sam 2,6)

Ova sposobnost obnavljanja života često se primjenjuje na narod kao cjelinu, što je sukladno svjetonazoru Staroga zavjeta snažno usmjerenom na zajednicu. Ovo se primjerice vidi u Ezekiji 37, gdje prorok u viđenju vidi dolinu punu suhih kostiju. Bog ga pita mogu li one oživjeti. Prorok isprva pitanje vraća Bogu, a Bog mu na to zapovijeda da prorokuje tim kostima. Kad to učini, nastaje šuškanje, kosti se prikupljaju, u njih ulazi duh i one opet oživljavaju i ustaju na noge (rr. 1-10).

Gotovo se svi tumači slažu da ovim viđenjem nije prikazano uskrsnuće pojedinaca, jer se prema tumačenju u jedanaestom retku viđenje odnosi na "sav dom Izraelov". Imajući u vidu nacionalnu katastrofu (babilonsko sužanjstvo), narod je izražavao bespomoćnost uporabom

očito rasprostranjenog izraza da su im se kosti osušile (npr. Izr 17,22). Bog sada na ovu bespomoćnost odgovara viđenjem kojim zorno prikazuje i obećava obnovu naroda, cijelog doma Izraelova.

Tumačenje ovog viđenja nastavlja se u Ezekielu 37,12-14, ali drugim riječima. Bog otvara grobove i uskrisuje Izraela iz njihovih grobova. Premda ovo tumačenje nije bez problema, neki u ovom tekstu vide glavni prijelaz s obnove naroda kao cjeline na uskrsnuće pojedinaca u narodu koji su umrli. Ovo pouzdanje u Božju moć da obnovi narod, prelijepo prikazano u Ezekielu 37, budući da je zasnovano na slici pojedinaca koji se vraćaju iz groba, pokazuje da misao o povratku ljudi iz smrti nije bila nepoznata Izraelu.

Božja moć nad smrću pojedinca vidljiva je iz najmanje tri oživljavanja u Starome zavjetu. Premda se ona razlikuju od uskrsnuća u posljednji dan u koji tijelo ustaje u besmrtnost, ona jasno pokazuju kako i u Starome zavjetu postoji vjera da Bog može pojedinca uskrisiti iz smrti. Sva tri primjera povezana su s Ilijom ili Elizejem. U prvom slučaju Ilija oživljava sina udovice iz Sarfate (1 Kr 17,17-24). U drugome Elizej čini isto za Šunamkina sina (2 Kr 4,18-37; vidi i 8,1-5). Na kraju, čovjek, kojega slučajno stavljaju u Elizejev grob, oživljava kad se truplo dotaknulo prorokovih kostiju (2 Kr 13,21).

Ovaj kratki pregled pokazuje da starozavjetnu sliku nade ne smijemo ograničiti na nekoliko eksplicitnih tekstova koji raspravljaju o uskrsnuću. Ovi ulomci svakako pridonose cjelini slike.

2. Posebni tekstovi koji govore o uskrsnuću

Posebnu pozornost zaslužuju tri starozavjetna ulomka koji govore o uskrsnuću. Svjesni smo da u Jobu 19,25-27 postoje određene teškoće; međutim, jasno je osvjedočenje da nakon smrti dolazi život. Druga dva ulomka nalazimo u Izaiji 26,19 i Danielu 12,2.

a. Job 19,25-27. Ovdje je jasno Jobovo pouzdanje da će Bog biti njegov *gō'el* ili rođak-izbavitelj, čak i ako umre. Ovako izraženom nadom završava dugi ulomak u kojem Job rječito oplakuje prilike u kojima se nalazi. On stalno ukazuje na Boga kao uzročnika nesreće koja ga je snašla (vidi posebno rr. 8-13). Job ne može naći pravde i, što je još gore, napustili su ga svi njegovi prijatelji i obitelj (rr. 13-19). On želi da njegova tužaljka bude upisana u neku knjigu ili željeznim dlijetom uklesana u kamen da se nikad ne zaboravi (rr. 23,24). No u dvadeset petom retku Jobovo se raspoloženje mijenja i on izražava pouzdanje da će ga njegov Izbavitelj opravdati i da će vidjeti Boga.

Tipično za Stari zavjet, ovaj rođak-izbavitelj otkupljuje prodanu zemlju (Lev 25,25-34), osvećuje umorstvo (Br 35,16-28) i osigurava baštinika čovjeku koji je umro bez njega (Pnz 25,5,10; Rut 4,1-6). U Starome zavjetu Jahve se Izraelu predstavlja kao rođak-izbavitelj (npr. Izl 6,6; Ps 77,16; Iz 44,24).

Premda pri prevođenju ovog ulomka postoje značajne teškoće pa ga ne možemo smatrati izričitim opisom biblijskog nauka o uskrsnuću, Job jasno pokazuje svoje uvjerenje da će Božja moć izbavljenja i obnove nadići njegove sadašnje probleme i smrt. "Ja znadem dobro", veli Job, nakon što mu se raspala koža, da će vlastitim očima vidjeti svojeg Izbavitelja (Job 19,25-27).

b. Izaija 26,19. Ulomak u Izaiji 24-27 kao da sadrži više apokaliptičkog stila nego što ga općenito nalazimo u proroka prije sužanjstva. Ovaj ulomak počinje najavom da će Jahve opu-

stošiti zemlju i učiniti je pustinjom zbog prijestupa svojeg naroda i njegova kršenja Saveza. Međutim, među prorokovim najavama suda i odgovorima naroda u tužaljkama, nalazimo rasute izraze pouzdanja i hvale. Ovaj ulomak završava obećanjem da će Bog ponovno sakupiti svoj rasijani narod u zemlju Izrael i da će se sužnjevi iz Asirije i Egipta vratiti i pokloniti se Jahvi na Svetoj gori u Jeruzalemu (Iz 27,12.13).

Nada je u ovom ulomku izražena u Izaiji 25,8 i 26,19. Prvi redak najavljuje da će Jahve uništiti smrt zasvagda i obrisati suze sa svakog lica. Međutim, nije rečeno kako će On ostvariti ovu pobjedu. No sljedeći redak govori o uskrsnuću mrtvih pravednika.

U Izaiji 26,13-15 narod priznaje da je služio drugim bogovima koji su sada mrtvi i neće oživjeti. Oni su sjene koje neće uskrsnuti. Analogija s rađanjem pruža prigodu za novu tužaljku u redcima 16-18. Narod je bio sličan porodilji u trudovima koji nisu ništa donijeli. Drugim riječima, narod nije bio u stanju postići osobno oslobođenje.

A onda se s devetnaestim retkom intonacija mijenja; ovaj redak nastavlja rabiti jezik za opis lažnih gospodara iz četrnaestog retka da bi zatim počeo izražavati nadu za izraelski narod. "Tvoji će mrtvi oživjeti, uskrsnut će tijela. Probudite se i kličite, stanovnici praha! Jer rosa je tvoja – rosa svjetlosti, i zemlja će sjene na svijet dati."

Nekoliko problema u vezi s prijevodom ovog retka nadilaze okvir ovog članka. Na primjer, u prvom retku na hebrejskom piše "moje tijelo" umjesto "njihova tijela". Pomak zamjenica onemogućuje da odredimo tko u ovom retku kome govori. Je li govornik Jahve, prorok ili narod? Premda je to nemoguće reći sa sigurnošću, nekoliko je stvari jasno. "Sjene" koje su otišle u grob oživjet će i tijela će ustati iz mrtvih, što će prouzročiti pjevanje i radost.

Zbog svega toga logično je da ovaj redak pripišemo Jahvi. No još uvijek ostaju otvorene dvije mogućnosti. Oslovljava li Jahvu i izražava uvjerenje u osobno uskrsnuće neki pojedinac? Suprotstavljenost između oblika "njihova tijela" i "moje tijelo" to potvrđuje. Prvi izraz odnosio bi se na pravedne mrtve, a drugi na govornika pojedinca. Ili ovdje govori narod kao cjelina, pa je poruka slična onoj u Ezekielu 37 te se odnosi na obnovu naroda? Posljednje obećanje na kraju Izaije 27 o povratku sužnjeva iz Asirije i Egipta potkrepljuje ovu misao. Težina dokaza kao da ide u prilog onome prethodnom (Hasel 272-276). Premda u ovom ulomku nemamo mnogo pojedinosti o uskrsnuću, jasno je da se radi o uskrsnuću tijela.

c. Daniel 12,2. Ovdje se u Starome zavjetu jasno i određeno spominje uskrsnuće pojedinaca. "Tada će se probuditi mnogi koji snivaju u prahu zemljinu; jedni za život vječni, drugi za sramotu." Ovdje nalazimo dva uskrsnuća: jedno je uskrsnuće pravednih, a drugo uskrsnuće zlih.

Riječ "mnogi" stvara teškoću. Pretkazuje li Daniel samo djelomično uskrsnuće ili se "mnogi", kao u govornom jeziku, odnosi na "sve", kako je to ponekad slučaj u semitskom načinu razmišljanja? Za neke je uporaba riječi "mnogi" – u starozavjetnim tekstovima, kao što je Izaija 53,12, i novozavjetnim tekstovima, kao što su Marko 14,24 i Rimljanima 5,15 – dovoljna da pokaže kako je u semitskom načinu razmišljanja ovaj izraz odviše širok da bi isključio činjenicu da Daniel misli na sve mrtve kad govori o uskrsnuću. Drugi, kao Hasel (279-281), tvrde da Daniel ovdje ukazuje na posebno uskrsnuće.

Ellen White (*Velika borba*, str. 548) citira ovaj tekst kad govori o posebnom uskrsnuću onih "koji su umrli u vjeri u poruke trećeg anđela" i izlaze iz svojih grobova kao svjedoci drugoga

Kristovog dolaska zajedno s onima koji su razapeli Isusa. U svakom slučaju, jasno je prikazano uskrsnuće na svršetku vremena.

Istraživanje Staroga zavjeta tako pokazuje da se o uskrsnuću govori na nešto manje eksplicitan način u odnosu na novozavjetni nauk, ali je teološki njemu dosljedan. Ljudska nada ne leži u besmrtnosti nekog unutarnjeg dijela čovjekova bića, već u Božjoj obnoviteljskoj snazi ponovnog stvaranja.

Jasno je da uskrsnuće Židovima u Isusovo vrijeme nije bilo nepoznato. Isusa su pitali koji će od sedmorice braće biti muž udovice "u dan uskrsnuća" (Mt 22,23-29). Marta je izrazila vjeru u uskrsnuće "u posljednji dan" (Iv 11,24). Premda ovu ideju nalazimo u literaturi između dvaju zavjeta (vidi IV. B), Stari zavjet pruža dovoljno dokaza za vjerovanje u uskrsnuće.

II. Proslavljenje pravednih

Riječ "proslavljenje" odnosi se na stanje nakon uskrsnuća i na ono što doživljavaju Isus i vjernici. Zbog tijesne povezanosti Isusova uskrsnuća i uskrsnuća vjernika, važno je početi s iskustvom koje slijedi nakon uskrsnuća "prvina" ili "prvorodenca", a koje služi kao uzor. Pavao kaže: "Odakle i Spasitelja postojano očekujemo, Gospodina Isusa Krista, koji će ... preobraziti naše bijedno tijelo i učiniti ga jednakim svome slavnom tijelu." (Fil 3,20.21)

A. Isusovo proslavljeno stanje

Nakon uskrsnuća Isus se nije vratio da kao prije živi u stalnoj zajednici s učenicima. Umjesto toga "ukazao" im se u različitim prigodama (1 Kor 15,5-8). Ova su ukazanja često počela iznenada i isto tako iznenada završila. Bila su ograničena na kratko vrijeme između uskrsnuća i uzašašća koje Luka određuje kao četrdeset dana (Dj 1,3). Pavao neizravno nagovještava da je do ovih ukazanja došlo u kratkom razdoblju učinivši kronološku anomaliju kad ukazuje na Kristovo ukazanje njemu na putu za Damask. On kaže da mu se Krist javio "kao nedonoščetu" (1 Kor 15,8). No iako je ukazanje Pavlu bila *kronološka* anomalija, on ga je ipak smatrao ukazanjem uskrsloga Krista, slično ukazanjima ostalim apostolima.

Sve ovo pokazuje da se Isusova narav prije uskrsnuća razlikovala od Njegove naravi nakon uskrsnuća. Ova je razlika vidljiva u slučaju kad se Isus iznenada ukazao učenicima dok su vrata bila zatvorena (Iv 20,19) i kad iznenada nestaje (Lk 24,31). Isusovo proslavljeno stanje nesumnjivo je tajna.

No Evanđelja jasno govore o kontinuitetu, a ne diskontinuitetu. Luka i Ivan posebno žele pokazati da je uskrsnuće bilo stvarno i da Isusovo proslavljeno tijelo nije fantom ili duh, već nastavak zemaljskog života kojim je živio kao čovjek.

Isusov susret s Marijom pokazuje da Ga se moglo prepoznati po glasu (Iv 20,16). Kad Ga učenici na putu za Emaus nisu prepoznali, Luka pojašnjava da je to bilo zato što prepoznavanje "bijaše uskraćeno njihovim očima" (Lk 24,16 - JB). No vjerojatno najznačajniju potvrdu kontinuitetu nalazimo u redcima 36-39, gdje je izrijeком odbačena misao da je Isus "duh".

Tu je izvanredno dobro istaknut kontinuitet uskrslog Isusa i Isusa prije uskrsnuća. Uskrslo tijelo nije duh. Učenici prepoznaju Isusa. Mogli su Ga "opipati". Imao je meso i kosti. Nema sumnje da Luka istodobno želi prikazati Isusa kao model za uskrsnuće vjernika. No Pavao je od svih njih određeniji u prikazu stanja vjernika nakon uskrsnuća.

B. Proslavljeno stanje vjernika

Za vjernika postoji kontinuitet i diskontinuitet između zemaljskog i proslavljenog, uskrslog tijela. Prema Pavlu, diskontinuitet se može iskazati jedino činjenicom da je zemaljsko tijelo podložno zakonu grijeha i smrti. Ono je smrtno. Ne može nadvladati neprijatelja smrt. Samo Krist ima vlast nad smrću i uskrslo tijelo sudjeluje u Kristovoj pobjedi i prima besmrtnost. Pavlov opis uskrslog tijela nalazimo u 1. Korinćanima 15,35-50, ali prije nego što razmotrimo Pavlove misli u ovome ulomku, valja zamijetiti kako Pavao općenito rabi određene antropološke izraze.

Ovdje su važne četiri riječi: “meso”, “tijelo”, “duša” i “duh”. Ni u jednom slučaju Pavao nijednom ne označava dio ljudskog bića koji bi se razlikovao od ostalih. Umjesto toga on u svakom slučaju, bez obzira na uporabu različitih izraza, ima u vidu cijelu osobu. Njima ukazuje na različite aspekte čovjekova života. J. A. T. Robinson u svojoj je studiji pokazao da se pojam tijela u Pavlovom razmišljanju, i “meso” i “tijelo”, mogu odnositi na cijelog čovjeka, ali s različitim naglascima. “Meso” (grčki *sarx*; u našim je prijevodima u oba slučaja uzeta samo riječ “tijelo”) prikazuje ljude nasuprot Bogu – njihovu smrtnost i svjetovnost. Ovaj izraz pokazuje kako je čovjek vezan uz zemaljski život. Ova riječ može biti neutralna pa prikazuje ljude koji žive u svijetu, ili može označavati grešnost ljudi koji žive za ovaj svijet (Robinson 19-25). Herold Weiss (106) dobro kaže kako “*meso* (kod nas ‘tijelo’) ističe činjenicu da muškarci i žene žive u ekološkom sustavu u kojemu su grijeh i smrt dio životnog ciklusa”.

Prema Robinsonu, “tijelo” (grčki *sōma*) označava čovjeka koji može uskrsnuti i jednako je našoj riječi “osobnost” (26-28). On ova dva izraza uspoređuje ovako: “Dok riječ *sarx* označava čovjeka povezanog sa stvaranjem, udaljenog od Boga, *sōma* označava čovjeka povezanog sa stvaranjem, kakvoga je Bog načinio.” (31)

Riječ “duša” najčešće označava cijelo ljudsko biće u smislu “osobe” ili “ljudskog života”. No i ona ima posebnu svrhu. H. Weiss (106,107) tumači da “duša” “označava vrstu života prisposobljenog Adamu i svim njegovim potomcima. U osnovi je to krhki život kojega može ugasiti neki mali incident”. “Duša” više ističe ljudsku krhkost i ranjivost nego grešnost, kako to čini pojam “meso” (“tijelo” na hrvatskom).

I na kraju, riječ “duh” kod Pavla ima posebno značenje. Ona ne označava nešto nematerijalno ili netjelesno. Namjesto toga označava čovjekov život osnažen po Bogu. “Duh” je za Boga jedinstven i na raspolaganju je ljudima po Isusu Kristu. Nasuprot “mesu”, on označava život pod vladavinom Božje sile, a ne pod vladavinom sile grijeha i smrti. Nasuprot “duši”, ovaj je život dionik Božje snage, a ne Adamove ranjivosti. Držeći ove definicije na umu, možemo se vratiti Pavlovom prikazu uskrsnuća i proslavljenja vjernika.

Pavao počinje analogijom kojom ističe kontinuitet i diskontinuitet. Kao što sjeme zakopano u zemlju umire, a zatim niče u novi život, tako i kršćani umiru i, kad se Krist vrati, uskrsavaju u novi život. Korinćanima to ne bi trebalo biti teško vjerovati. Postoji jedno tijelo za ljude, a drugo životinje, ptice i ribe; no kršćanin će iskusiti još jednu vrstu života. Važno je zamijetiti gdje za Pavla postoji diskontinuitet. Ono što je u ovom životu novo, upravo je prijelomna točka čovjekove smrtnosti i ranjivosti.

To Pavao objašnjava suprotnostima u 1. Korinćanima 15,42-49 (JB):

Staro	Novo
Sije se u raspadljivosti.	Uskršava u neraspadljivosti.
Sije se u sramoti.	Uskršava u slavi.
Sije se u slabosti.	Uskršava u snazi.
Sije se tijelo naravno.	Uskršava tijelo duhovno.
Prvi je čovjek od zemlje, zemljan.	Drugi čovjek – s Neba.

Prijevod KS-a (a i JB-a) četvrti kontrast na ovom popisu čini nedovoljno razumljivim. “Tijelu zemaljskom” suprotstavlja “tijelo duhovno”, a to bi se moglo razumjeti kao da govori o materijalnom tijelu nasuprot nematerijalnom. Pavao ovdje uspoređuje ranjivo s osnaženim tijelom. Za Pavla je proslavljeno uskrslo tijelo oslobođeno ranjivosti i robovanja grijehu i smrti, oslobođeno da živi onako kako je bila Božja prvotna nakana.

Pavao ovaj ulomak završava tvrdnjom koja bi se mogla razumjeti kao da proturječi Luki 24,39. Tamo je Isus učenicima pokazao da je Njegov život nakon uskrsnuća život “mesa i kostiju”. U 1. Korinćanima 15,50 Pavao kaže: “Ovo, braćo, tvrdim: tijelo i krv ne mogu baštiniti kraljevstvo Božje.” Međutim, nema teškoća ako držimo na umu Pavlovu uporabu riječi “meso” (“tijelo” kod nas). U Luki je Isus rabi kad naglašava fizičku stvarnost svojeg tijela nakon uskrsnuća. Pavao podrazumijeva fizičku stvarnost i rabi riječ “meso” kad ukazuje na život usmjeren na grešni svijet. Zbog toga ova dva retka nisu kontradiktorna.

Proslavljeno tijelo zadržat će svoju osobnost koju je imalo prije uskrsnuća i bit će prepoznatljivo drugim svetima koji su dotičnu osobu poznavali u ovome životu. To se vidi iz 1. Solunjanima 4,13-18 gdje Pavao vjernike koji su izgubili svoje drage tješi i uvjerava da će ih nakon uskrsnuća opet sresti. (Vidi Čovjek, III. C.)

III. Značenje ove doktrine

A. Za teološko razumijevanje

Svako razumijevanje spasenja bilo bi nepotpuno bez nauka o uskrsnuću vjernika. Bog namjerava potpuno obnoviti život kakav je stvorio u početku, život koji će nadvladati tragediju grijeha i smrti. Pomirenje može biti potpuno samo kad se Božja stvorenja preobrase u besmrtna i oslobode smrtnosti. To je razlog snažnih Pavlovih tvrdnji u 1. Korinćanima 15. Bez Kristovog uskrsnuća propovijedanje i vjera nemaju svrhe (r. 14), vjera je bez vrijednosti, a mi smo još uvijek u svojim grijesima (r. 17).

Premda se potpuna obnova života i pobjeda nad grijehom i smrću još nisu ostvarili, već ih doživljavamo u iskustvu nade u obećano uskrsnuće. Riječ “nada” ovdje nije uporabljena u njezinom popularnom smislu. U svakidašnjem govoru nada ne znači ništa više od želje koja ima krhku ili nikakvu osnovu. Nada prema novozavjetnom razumijevanju znači novu vrstu života obilježenog sigurnošću i pouzdanjem. Nada u uskrsnuće nije samo želja, već život u ozračju sigurnosti i pouzdanja, koji već sada očekuje njegovo ostvarenje.

Ova sigurnost je moguća zato što je uskrsnuće mrtvih već počelo s Isusom. Isusovo uskrsnuće ne samo što potvrđuje buduće uskrsnuće vjernih, već njime i počinje. Ovo značenje ima

činjenica da je Isus prvorodenac (ili prvina) uskrsnuća. Zbog toga Njegovo uskrsnuće nikada ne možemo smatrati samo oživljavanjem trupla. To je bio eshatološki događaj u kojem je Isus uzeo na se proslavljeno tijelo i tako otpočeo i osigurao uskrsnuće pravednih. On nije samo obećao život svojim učenicima, već ga je i ostvario. Zato kršćani žive s pouzdanjem, sigurni da gledaju u budućnost sa stvarnom nadom u budući život. Isusovo uskrsnuće je više od ideje koja obogaćuje život ili simbol koji pokazuje da i danas možemo imati život, premda je i to. Ono je za vjernika jamstvo uskrsnuća i vječnog života. Bez ovog jamstva nemoguće je razumjeti kršćansku soteriologiju i eshatologiju.

Vjernikov novi život u sigurnosti obilježen je zajedništvom s uskrslim Kristom i sudjelovanjem u Njegovom tijelu, Crkvi. Za kršćanina uskrsnuće nije samo događaj u prošlosti ili nada za budućnost, već sadašnje sudjelovanje u zajedništvu s uskrslim Kristom. Već smo zamijetili kako Pavao naglašava ovo sudjelovanje. Za njega je zajedništvo s uskrslim Kristom značilo dioništvo u Kristovoj smrti i uskrsnuću.

Ova je analogija za Pavla bila mnogo snažnija nego za većinu današnjih čitatelja. Mi smo mnogo individualnije nastrojeni i partnerstvo s Kristom možemo zamisliti samo između sebe i Njega. Pavao to nije mogao. Središte sudjelovanja u Kristovom uskrsnuću i zajedništvu s Njime bilo je samo u povezanosti s tijelom vjernika, u kojem se uskrslu Krist objavio i kao glava njime upravlja. Krist nije jednostavno izjednačen s tijelom; On mu je glava. To je Njegovo tijelo i partnerstvo s Njim znači sudjelovanje u njegovoj zajednici.

Ova narav zajedništva s Kristom mnogo je jasnija kad razumijemo novozavjetni koncept uskrsnuća nasuprot ideji o besmrtnosti duše. To znači da konačnu nagradu primaju svi kao zajednica. Kako to naviješta tekst u Hebrejima 11,39.40, čak ni veliki uzori vjere još nisu primili konačnu nagradu jer Bog ima bolji plan: "I ti svi, iako su postigli pohvalno svjedočanstvo zahvaljujući vjeri, ne primiše ono što im je obećano, jer je Bog nešto bolje predvidio za nas: da bez nas ne postignu savršenstvo." Sakae Kubo (136) je zato u pravu kad piše: "Uskrsnuće mrtvih nije pojedinačni, već kolektivni događaj. Svi uskrslu ustaju zajedno, a živi istodobno doživljavaju preobraženje. Mi umiremo pojedinačno, ali ćemo ustati zajedno. Svi ćemo zajedno uživati blagoslove vječnosti."

Ovaj novi život pouzdane nade i zajedništva s Kristom opisan je u Novome zavjetu mnogim izrazima i osvijetljen nizom metafora. No u konačnici to je pouzdano sudjelovanje u ovom iskustvu (Pavao ga naziva vjerom), koje osposobljava čovjeka za uskrsnuće i konačno spasenje.

Vrijednost doktrine o uskrsnuću možemo u potpunosti razumjeti samo ako ispravno razumijemo biblijsko razumijevanje smrti. Doktrine kao što su besmrtnost duše ili reinkarnacija, koje gledano iz ljudske perspektive niječu ili holističku stvarnost ili konačnu smrt, ne mogu dovoljno istaknuti slavu uskrsnuća koje pobjeđuje smrt i smrtnost, neprijatelja života, novom besmrtnošću danom od Boga. Uskrsnućem Bog čini ono što ljudska slaba, smrtna moć nikad ne može učiniti. Uskrsnuće nije samo prijelaz iz jednog oblika života u drugi; to je ponovno stvaranje onoga što je prestalo postojati, a zahvaljujući Božjoj besmrtnoj sili sada ponovno živi. (Vidi BP v. 9. 2001-Smrt, I. F. 6. 7; G. 2.)

B. Za praktično iskustvo

Biblijski nauk o uskrsnuću ima praktične posljedice po svakidašnji život. Istražit ćemo tri područja na kojima je to posebno vidljivo.

Prvo, on vjerniku daje pravilno razumijevanje tijela. Bog je Stvoritelj i Otkupitelj tijela, što pokazuje da je tjelesni život dobar. Nije slučajno što su Korinćani, bar neki koji su imali problema s razumijevanjem uskrsnuća, imali problema i sa svojim odnosom prema tijelu. Očito je da su neki među njima smatrali sasvim prihvatljivim sudjelovati u spolnom općenju s prostitutkama (1 Kor 6,16), dok su drugi smatrali da je muškarcu najbolje ne doticati se žene, čak ni u braku (1 Kor 7,1). Pavao odbacuje oba nazora i nije slučajno što se u svojem dokazivanju poslužio doktrinom uskrsnuća. On potvrđuje da je tijelo dobro i upozorava da protiv njega ne grijeshimo. Tijelo je za Gospodina, a Gospodin je za tijelo (1 Kor 6,13). Ono je hram Svetoga Duha (r. 19). Kršćanin treba proslavljati Boga u svojem tijelu (r. 20). Sve se to može reći zato što Pavao zna da će Bog uskrisiti tijelo (r. 14).

Ako Bog toliko cijeni tijelo da će ga obnoviti i uskrisiti za vječnost, onda ga i kršćanin treba cijiniti. To se odražava ne samo u seksualnosti, nego i u zdravlju. Sama činjenica da je čovjek cjelovito biće, a ne duša utamničena u tijelu koja se nastoji osloboditi, kako su to učili neki grčki filozofi, ukazuje da tijelo treba cijiniti i imati pozitivan pristup prema njemu. Kršćanska nada pozitivno pristupa životu i tijelu. (Vidi BP v. 11. 2003 - Zdravlje.)

Drugo, ova doktrina omogućuje kršćaninu da pokaže dolično, realistično ponašanje prema smrti. Naravno, ako tjelesni život ima vrijednost, kršćani će promicati život i boriti se protiv smrti. Smrt neće smatrati prijateljem, prirodnim dijelom života ili još jednim životnim krugom, kako se to prikazuje u današnjoj literaturi. Kršćanin neće pogriješiti u ocjeni da je smrt neprijatelj. To znači da se s pouzdanjem možemo boriti protiv smrti, sigurni da njezina trenutačna pobjeda neće potrajati. Mi možemo biti na strani zdravlja, mira i svega što promiče život i ne trebamo se obeshrabriti niti strahovati da će neprijatelj s kojim se borimo na kraju pobijediti.

Ovaj realni pogled na smrt, koji je ne prihvaća niti se pred njom skriva već je smatra poraženim neprijateljem, pomaže kršćaninu da izbjegne i druge zamke. Isključuje sva nastojanja za uspostavljanjem kontakta i komuniciranjem s mrtvima jer nema besmrtnu dušu, nego mrtvi spavaju snom bez svijesti pa je navodno komuniciranje s njima neka vrsta obmane. Biblijska slika pomaže nam da izbjegnemo takve prijevare. (Vidi BP v. 9. 2001 - Smrt, I. D.)

Na kraju, doktrina o uskrsnuću pomaže kršćaninu da stekne realno gledište prema životu i radu u ovome svijetu. Neki tvrde da kršćani dok očekuju budući svijet, nužno zanemaruju ovaj sadašnji. Ovo je daleko od istine. Narav njihove nade, koja se pozitivno odnosi prema životu, navodi ih da ovdje rade za život; upravo ih ova zajednička narav njihove nade pokreće da rade za dobro drugih. No oni su i realni. Znaju da svojim radom sudjeluju u Božjem djelu i njegovom dovršetku. To ih sprečava da svoje vlastite napore pretvore u idole. Njihovo pouzdanje da će ih Bog uskrisiti u posljednji dan omogućuje im da radi Božjeg kraljevstva stave svoj život na raspolaganje. Drugim riječima, oni svoj život smatraju vrijednim, ali ne i konačnim. Život je dar koji treba prihvatiti i cijiniti, a ne sebično čuvati po cijenu zanemarivanja odgovornosti prema Bogu i blišnjima.

Vizija buduće stvarnosti Božje slave potiče nas na poseban život u sadašnjosti, odnosno na strpljivo i odvažno djelovanje u našem svijetu na način koji određuje Kristov put, put od stra-

danja do slave. Kršćani su slobodni da služe s Kristom i za Krista, čak ako to znači biti “vjeran do smrti”, uz puno pouzdanje da ih čeka kruna, život.

Učiniti manje od ovoga znači vratiti se starom životu i smrti. No predati se životu službe u nadi u uskrsnuće, već je sudjelovanje u samom životu. Ivan je to dobro sažeo: “Mi znamo da smo prešli iz smrti u život, jer ljubimo braću. Tko ne ljubi, ostaje u smrti.” (1 Iv 3,14)

IV. Povijesni pregled

A. Stari svijet

Stari Bliski istok nije poznao nauku o životu nakon smrti koji bi odgovarao biblijskoj doktrini o uskrsnuću. Međutim, u mezopotamskoj je literaturi moć da oživi mrtve pripisivana božici Ištar i Marduku (ANET 384,437). Grci su vjerovali u besmrtnost duše i svjesni život nakon smrti, ali nisu znali za uskrsnuće koje naučava Biblija.

B. Judaizam

Tijekom razdoblja između dvaju zavjeta uskrsnuće je imalo važnu ulogu u judaističkoj misli, premda su predodžbe o njemu bile različite i svi ga nisu uvijek prihvaćali. J. Charlesworth bilježi (68) da vjerovanje u uskrsnuće “nisu posjedovali isključivo farizeji. Nalazimo ga u mnogim vrstama literature, posebice u 2. o Makabejcima, Salomonovim psalmima i uobičajenoj tjednoj molitvi Osamnaest blagoslova”. Međutim, George W. E. Nicklburg zaključuje da “nije bilo nikakve židovske ortodoksnosti o vremenu, načinu i mjestu uskrsnuća, besmrtnosti i vječnom životu” (180).

Vjerovanje u uskrsnuće mrtvih nalazi se, na primjer, u 2. o Makabejcima 7,9: “Ali će nas Kralj svijeta ... uskrisiti na život vječni.” Tako i u Salomonovim psalmima 3,12 nalazimo tvrdnju da će “oni koji se boje Gospodina uskrsnuti u vječni život”. No drugi tijekom judaističke misli isticali su drugačije poglede. Josip Flavije (oko 37. – oko 100.) potvrđuje svjedočanstvo Novoga zavjeta da saduceji nisu vjerovali u uskrsnuće (*Ratovi*, 2. 165; *Starine*, 18. 4. 16). Čini se da Knjiga Jubileja (drugo stoljeće pr. Kr.) podupire vjerovanje u besmrtnost duše: dok kosti pravednih počivaju u zemlji, njihov duh se sve više raduje (23,31).

Filozof iz dijaspore, Filon Aleksandrijski (oko 20. pr. Kr. – oko 50. po Kr.) jasno je naučavao da je duša besmrtna. Abelova krv koja viče sa zemlje pokazuje da zaslužni umrli žive bestjlesnim životom (*Pitanja o Postanku*, 1. 70); isto pokazuje i Henokovo preobraženje (1. 85). Međutim, Filon nije bio jedini Židov koji je slijedio grčke filozofske ideje. Posljedice utjecaja ovih helenističkih pogleda na život nakon smrti mogu se vidjeti u arheološkim posmrtnim ostacima. Na primjer, židovski grobni natpisi iz prvog stoljeća u Bet She'arimu u Palestini sadrže grčke ideje o besmrtnosti duše premda su pisani hebrejskim pismom.

Suvremeni se judaizam nastoji distancirati od ideje tjelesnog uskrsnuća. Reformski pokret je išao čak tako daleko da je iz molitvenika uklonio spominjanje uskrsnuća. Umjesto da se razumije doslovno, uskrsnuće se često smatra simbolom konačnog spasenja cijelog čovjeka, tijela i duše.

C. Prva Crkva

Čini se da su se vrlo rano pojavile heretičke ideje o uskrsnuću. Izgleda da Pavao u 1. Korinćanima 15 opovrgava nijekanje uskrsnuća ili pogrešna stajališta o njemu. U 2. Timoteju 2,17.18 imenuje dva lažna učitelja koji su tvrdili da se uskrsnuće već zbilo. Možda su bili povezani s onima koje spominje u 2. Solunjanima 2,2 i koji su tvrdili da je Gospodnji dan već došao.

Od vremena prvih otaca pa sve do Augustina koji je obilježio srednjovjekovno razdoblje, crkveni oci su potvrđivali uskrsnuće tijela nasuprot izazovima koji su dolazili iz dva smjera. Prvi je potjecao od nekršćanskih kritičara koji su uskrsnuće ismijavali kao apsurd. Drugi je dolazio od gnostika koji su smatrali da je sva materija, uključujući i tijelo, zla, pa je spasenje tijela uskrsnućem bilo nezamislivo.

No dok su crkveni oci branili uskrsnuće na ove dvije bojišnice, došlo je do značajne promjene. Utjecaj nauka o besmrtnosti duše bio je povezan s uskrsnućem na načine koji su ga lišili njegove iskonske snage i značenja.

Već je koncem prvog stoljeća Klement Rimski branio nauk o uskrsnuću od kritičara uporabom različitih ilustracija kao što su ciklusi dana i noći, stanje sna i budnosti, sijanje sjemena, i legendom o feniksu koji se diže iz pepela.

Prvu veću raspravu o uskrsnuću nalazimo sredinom drugog stoljeća u Justinovu djelu *Fragmenti o uskrsnuću*. U njemu Justin pokušava kršćansku ideju o uskrsnuću učiniti razumljivom grčko-rimskom umu. On tvrdi da se uskrsnuće slaže s mislima grčkih filozofa. On pravi razliku između tijela i duše, ali dušu ne smatra besmrtnom. Kršćanska nada je u uskrsnuću tijela.

Jedan traktat iz gnostičke knjižnice Nag Hammadi naslovljen je *Rasprava o uskrsnuću*. Kad je, prema ovom djelu koje datira vjerojatno iz drugog stoljeća, Spasitelj, naš Gospodin Krist uskrsnuo, On je progutao smrt i pretvorio se u neprolaznog Eona. To je "duhovno" uskrsnuće, a ne uskrsnuće tijela. Smrću vjernik ostavlja tijelo. Uskrsnuće je samo objava o onima koji su uskrsnuli; za onoga koji vjeruje, ono je već stvarnost.

Irenej (oko 115. – oko 202.) se s ovim stajalištem bori u djelu *Protiv krivovjerja* (5. 3-7). Duša je smrtna i samo je dio osobe, a ne cjelina. Čitava osoba, uključujući tijelo i dušu, bit će spašena. Kršćanska nada zasniva se na tjelesnom uskrsnuću.

Atenagora, koji je također pisao u drugom stoljeću, zauzima drugačije stajalište koje će dobiti na popularnosti. I on brani uskrsnuće nasuprot mnogim sličnim prigovorima, ali smatra da je čovjek načinjen od besmrtne duše i tijela. Smrt je razdvajanje duše od tijela. Uskrsnuće je njihovo ponovno sjedinjenje jer Bog smatra da je ispravna narav ljudskih bića da žive s tijelom (*Uskrsnuće mrtvih*, 1-25).

Tertulijan (oko 160. – oko 240.) se još više udaljio od Novoga zavjeta (*Protiv Marciona*, 9. 10; *O uskrsnuću tijela*). Duša nije samo besmrtna, već i materijalna, jer ima određenu vrstu uzajamnosti koja je osposobljava da razumije i pati. No budući da duša ne može u potpunosti djelovati bez tijela, tijelo i duša moraju se sjediniti u uskrsnuću tijela kako bi se čovjek mogao suočiti ili s vječnim mukama ili s vječnim spasenjem.

Origen (oko 185.-254.) je iznio slično gledište o smrti i sjedinjenju tijela i duše (*O počelima*, 3. 6), ali je tvrdio da će, budući da besmrtni ne mogu prestati postojati i da će Bog sve obnoviti, na kraju svi biti spašeni, neki možda tek nakon smrti. Prema ovom gledištu do uskrsnuća će doći kad sve razumne duše budu obnovljene i kada dobiju duhovno tijelo.

Grgur iz Nise (oko 330. do oko 395.) ide još dalje u nagađanju o naravi duše u svojem djelu *O duši i uskrsnuću*, ali vrhunac ovog trenda kombiniranja uskrsnuća mrtvih s besmrtnošću duše nastupa s Augustinom (354.–430.). O ovom predmetu raspravlja u 22. knjizi *Božje države*, no temeljitiji prikaz nalazimo u 23. i 29. poglavlju djela *Vjera, nada i ljubav*. Augustin brani uskrsnuće tijela pred Platonovim sljedbenicima koji niječu da tijelo može naslijediti Božje kraljevstvo. Svi će uskrsnuti u ponovnom stvaranju kad će se tijelo obnoviti materijom od koje se prvotno sastojalo. No i kod njega se radi o ponovnom sjedinjenju tijela s besmrtnom dušom koja je nakon smrti nastavila živjeti. Nakon smrti, odvojena duša ostaje na posebno odvojenom mjestu. Tu uživa odmor ili teškoće, ovisno o načinu svojeg zemaljskog života. Nakon uskrsnuća pravedni će živjeti u vječnoj radosti, ali će zli iskusiti drugu smrt koja je po Augustinu vječna muka u kojoj duša nikad neće moći napustiti tijelo.

Premda se i ovdje potvrđuje uskrsnuće mrtvih, njegova je narav sasvim različita od svega što nalazimo u Bibliji. Besmrtnost duše sve se više kombinira s uskrsnućem, tako da ono doživljava promjenu od ponovnog stvaranja čitave osobe do sjedinjenja tijela sa svjesnom dušom koja je već iskusila patnje ili mir. Ovim je pripremljen put za sve učestalija nagađanja o čistilištu u Srednjem vijeku.

D. Srednji vijek

Najvažniji među teolozima Srednjega vijeka bio je Toma Akvinski (1225.–1274.). Raspravu o uskrsnuću uključio je i u svoje djelo *Summa theologica*. On ne samo što potvrđuje postojanje uskrsnuća tijela (Dodatak 3. dijelu, Pitanje 75) i smješta ga na svršetak svijeta (Pitanje 77), već spekulira o pitanjima kao što su hoće li uskrsnuti kosa i nokti na prstima (Pitanje 80), hoće li uskrsli biti iste dobi kao kad je umro ili dok je bio mlad, hoće li biti iste visine i hoće li postojati oba spola (Pitanje 81). Međutim, za Akvinskoga je jasno da uskrsnuće znači sjedinjenje tijela i duše.

E. Od reformacije do prosvjetiteljstva

Unatoč činjenici da su preuzeli doktrinu o prirodnoj besmrtnosti, reformatori su uglavnom govorili protiv čistilišta, prijelaznom stanju u kojem se mrtvi čiste patnjama prema rimokatoličkom razumijevanju. Osim toga svi su oni vjerovali u stvarnost i važnost Kristovog uskrsnuća, kao i uskrsnuća vjernih koje omogućuje Kristovo uskrsnuće. Međutim, bilo je dosta razlika u mišljenjima. Reformatori su se razilazili u tome kako se uskrsnuće odnosi prema besmrtnosti duše i prijelaznom stanju i je li uskrslo tijelo isto kao i zemaljsko.

Kod Luthera (1509.–1564.) ima dosta nejasnoća i neujednačenosti. S jedne strane, kad napada nauk o čistilištu, čini se da želi reći kako su kršćani koji su umrli bez svijesti dok čekaju na uskrsnuće (*Komentar Propovjednika* 9,6). Međutim, u istom komentaru tvrdi da nije “sigurno da su duše besmrtne” (Isto 3,20).

U svojim *Razgovorima za stolom* Luther kao da prepoznaje ovu dvoznačnost pa ukazuje na neshvatljivu narav tajne uskrsnuća kao i na prijelazno stanje. On kaže: “Točno je da duša nakon smrti čuje, osjeća i vidi, ali ne razumijemo kako se to događa.” (5534) U odgovoru na jedno pitanje o izjavi kreda da je Krist sišao u pakao, Luther odgovara da to trebamo vjerovati, ali ne možemo razumjeti. (Isto)

Calvin zastupa i uskrsnuće i besmrtnost. On objašnjava da su saduceji pogrešno tvrdili da nema uskrsnuća i da je duša smrtna (*Institutiones*, 2. 25. 5). Također pobija dvije zablude: da duša spava ili ne postoji u smrti i da se prigodom uskrsnuća s dušom sjedinjuje drugačije tijelo (3. 25. 6). Uskrsnuće je sjedinjenje tijela i duše, pri čemu je novo tijelo od iste tvari kao prije, ali različite kakvoće (3. 25. 8).

Calvin svoj argument razvija dalje u djelu *Psychopannyschia*, u kojem se suprotstavlja onima koji vjeruju da duša postoji, ali da se između smrti i uskrsnuća nalazi u stanju neosjetljivosti, i onima koji niječu postojanje duše. (Vidi Smrt, II. D.) Calvin drži da je duša tvar i da nakon smrti živi do uskrsnuća s osjećajima i razumijevanjem (Calvin 419,420).

Westminstersko priznanje, koje je 1646. napisala skupština prezbiterijanaca u Engleskoj i Škotskoj, možda bolje od ikogjeg drugog dokumenta prikazuje bit protestantskog koncenzusa, koji je i danas stajalište većine konzervativnih protestanata:

“Tijelo se u smrti vraća u prah, a duša k Bogu; besmrtna duša odlazi na Nebo ili biva bačena u pakao. Na kraju će svi mrtvi uskrsnuti u svojim istim tijelima ... koja će se zauvijek sjediniti s njihovim dušama.

Tijela nepravednih uskrsnut će Kristovom silom da dožive sramotu, a tijela pravednih uskrsnut će Njegovim Duhom da prime čast i budu prilagođena Njegovom vlastitom slavnom tijelu.” (Leith 228,229)

Bilo je neizbježno da prosvjetiteljsko doba koje je isticalo razum, slobodu od dogmi i bilo sumnjičavo prema čudima, nakon reformacije ima teškoća s naukom o uskrsnuću. Premda su deisti već postavili pitanja o uskrsnuću, djelo Reimarusa (1694.–1768.) označava prijelomni trenutak. Reimarus, inače profesor u Hamburgu, smatrao je da je Isus bio samo učitelj moralnosti koji je ostao Židov i nikada nije pokušavao ukinuti obredni zakon niti je namjeravao osnovati novu religiju (Reimarus 98-102). Kad je umro, Isus nije uskrsnuo od mrtvih, što pokazuju mnoge proturječnosti u evanđeoskim izvještajima. Namjesto toga su učenici, kojima se nije vraćalo na posao, ukrali Njegovo tijelo (153-164; 244,245).

Premda je bilo malo onih koji su prihvatili Reimarusovo ekstremno gledište, pitanja o vjeri, razlogu i povijesti uskrsnuća postajala su sve presudnija.

F. Naše vrijeme

O pitanju uskrsnuća u suvremenom su se kršćanstvu razvila ti glavna toka misli. Rimokatolička tradicija nastavlja smatrati uskrsnuće sjedinjenjem tijela i duše i dalje ističe besmrtnost duše. Ona još uvijek daje mjesta nauku o čistilištu, premda ne toliko opširno kao nekada.

Liberalna protestantska tradicija pokazuje veliku raznolikost u svojim pogledima na uskrsnuće i život nakon smrti. Međutim, postoji tendencija da se život nakon smrti i mnogi drugi eshatološki elementi kršćanstva smatraju u nekom smislu simbolom sadašnjeg iskustva, a ne stvarnim događajima koji će se zbiti u budućnosti.

S druge strane, konzervativni ili evangelički protestanti snažno naglašavaju doslovni Kristov povratak u budućnosti, praćen uskrsnućem. Premda i tu ima dosta raznolikosti u pogledu redosljeda događaja, većina evangelika zagovara besmrtnost duše i vidi uskrsnuće kao sjedinjenje tijela i duše.

U okviru neortodoksne rasprave Oscar Cullmann je postavio pitanje o besmrtnosti duše. On pokušava pokazati da se novozavjetna doktrina o uskrsnuću mrtvih ne slaže s vjerovanjem u besmrtnost duše (Cullmann 15). U prijelaznom razdoblju između smrti i uskrsnuća u posljednji dan, čovjek se nalazi u stanju očekivanja koje dijeli napetost prijelaznog razdoblja (46-54).

U evangeličkoj tradiciji poznati mislioci kao što su John Stott i Clark Pinnock, nedavno su kritizirali doktrinu o besmrtnosti duše jer ne daje cjelovitu nadu za budućnost, nasuprot tjelesnom Kristovom uskrsnuću koje ukazuje na potpuno spasenje, ne samo čovjekovog duhovnog života, već i svega stvaranja, uključujući i materijalno (Stott 313-320; Pinnock 16,17).

Rudolph Bultmann ustrajavao je na demitologiziranju Isusovog uskrsnuća kako bi se otkrilo njegovo pravo značenje, javljanje vjere u učenika (Bultmann, 1951., sv. 1, str. 305). Ova pojava vjere omogućuje novi, obećani eshatološki život. On odbacuje doslovni Kristov drugi dolazak i uskrsnuće mrtvih govoreći da je mitološka eshatologija Novoga zavjeta danas “neodrživa iz jednostavnog razloga što do Kristovog dolaska nije nikada došlo kako je to Novi zavjet očekivao. Povijest ne završava i, kako to svaki đak zna, ona će i dalje ići svojim tokom.” (Bultmann 1957., 5)

Neoortodoksni teolozi kao što su Barth i Brunner ne slažu se s Bultmannovim pristupom, ali uskrsnuću također pristupaju egzistencijalno. Barth odbacuje Bultmannovo tumačenje uskrsnuća kao pojavu vjere u uskrsloga Gospodina, jer vjera u uskrsloga Gospodina potječe iz povijesnog izvještaja (*Dogmatics* 3. 2. 443). Isusovo uskrsnuće treba prihvatiti kao čistu povijest (447). No to ne znači da je uskrsnuće običan povijesni događaj otvoren svim promatračima. To je prije Božje otkrivenje u kojem se vidi i prikazuje sakriveno biće i djelo Isusa Krista. Ima “svete neshvatljivosti” u Njegovom uskrsnuću (4. 2. 146).

Brunner iznosi slično gledište kad o uskrsnuću govori kao “rupi” kroz koju nešto drugo postaje vidljivim. Kristovo uskrsnuće “je *factum*, nema sumnje, ali ne takav da se može uklopiti u niz ... povijesnih događaja. ... U svemu ovome povijesno je vidljiv samo odjek tog događaja. To je natpovijest, eshatološka povijest, i zbog toga ona uopće više nije povijesna.” (Brunner 583) Uskrsnuće tijela označava kontinuitet individualne osobe nakon smrti.

Niz teologa u Bultmannovoj tradiciji raskinulo je bar djelomično s Bultmannom o pitanju uskrsnuća. Wolfhart Pannenberg (128-133) potvrđuje povijesnost uskrsnuća, ali niječe njegovu materijalnost. Jürgen Moltmann tvrdi da “kršćanstvo stoji ili pada na stvarnosti Isusova uskrsnuća od mrtvih po Bogu” (165). Ova je stvarnost više od rađanja vjere kako to drži Bultmann (173). Priznati Kristovo uskrsnuće znači priznati Božju budućnost za ovaj svijet (194). Uskrsnuće je stvar obećanja i nade.

Premda su Moltmann i Pannenberg ispravili Bultmanna, bilo bi pogrešno zaključiti da potvrđuju doslovno uskrsnuće od mrtvih. U tom je smislu J. Christiaan Beker (103) u pravu kad zamjećuje da “ovi teolozi nade, namjerno ili ne, konstruiraju vrijeme svršetka više kao događaj u području ideja nego kao stvarnost. Kraljevstvo Božje za njih je konačni cilj i značenje povijesti.”

Većina konzervativnih kršćana odbacila je cjelokupnu tradiciju obilježenu Bultmannom i potvrdila povijesnu doslovnost Isusova uskrsnuća i uskrsnuća vjernika. Međutim, ovo nastojanje na vjerodostojnosti Kristovog uskrsnuća kombiniraju s idejom o besmrtnosti duše, tako

da uskrsnuće vide kao sjedinjenje tijela i duše. Konzervativni pristup često je pokušavao dokazivati Isusovo uskrsnuće raznovrsnim dokazima iz Biblije kao i iz povijesti, pri čemu je ulagao vrlo malo truda u bavljenje problemima vjere i povijesti.

Međutim, u novije vrijeme ovim su se predmetima počeli baviti evangelici. Na primjer, G. Elton Ladd (263-284) potvrđuje povijesnost Isusovog uskrsnuća i tvrdi da oni koji ne mogu prihvatiti narav kršćanske vjere kako je otkrivena u Bibliji, unose pretpostavke strane biblijskoj vjeri (267-271). Nasuprot Bultmannu, Ladd tvrdi da se u jednom vrtu izvan Jeruzalema zbila objektivna činjenica. No i Ladd želi pokazati da je uskrsnuće mnogo više od povijesti.

“Isusovo uskrsnuće je pojava nečega što je vječno na povijesnoj zemaljskoj sceni. ... To nije ‘remećenje’ uobičajenog slijeda događaja, već manifestacija nečega sasvim novog. Usred smrtnosti pojavio se vječni život.” (723)

Prema Laddu, ovaj “natpovijesni” događaj ne može se utvrditi ni spoznati povijesnom rekonstrukcijom i metodologijom, jer povijesni dokazi ne mogu poticati vjeru koja dolazi od slušanja (280). To ne razdvaja vjeru od razuma jer su u savezu, ali nisu istovjetni. Uskrsnuće je moguće prihvatiti samo vjerom, ali ta vjera dolazi od Svetoga Duha, koji uzima povijesna svjedočanstva kao oruđa da rodi vjeru, a ne kao dokaze koji će je iznuditi (281).

G. Adventističko razumijevanje

Budući da je čitav biblijski dio ovog članka o uskrsnuću napisan s adventističkog stajališta, u ovom ćemo se dijelu samo kratko zadržati na povijesti adventističkog razumijevanja ove doktrine.

Temeljna slika uskrsnuća koje prati drugi Kristov dolazak bila je prisutna već u propovijedanju Williama Millera. On je naučavao da će se uskrsnuće pravednih zbiti prije milenija, a uskrsnuće zlih na njegovom kraju. (Vidi Damsteegt 38-40 i Nichol 506,507.)

Prvi članci o uskrsnuću objavljeni u *Review and Heraldu* preneseni su iz drugih izvora. Prvi je 9. prosinca 1852. uzet iz časopisa *Midnight Cry* (1843.). Dobro obrađena rasprava o dva uskrsnuća s razmakom od tisuću godina, pojavila se u broju od 27. rujna 1853., ali je već bila objavljena 1843. Treći članak došao je 18. travnja 1854. iz jednog baptističkog izvora.

Loughborough je 1856. napisao izvorni članak za *Review and Herald* pod naslovom “Je li duša besmrtna?” (objavljen 11. prosinca) u kojem je tvrdio da je jedina nada u budući život utemeljena na doslovnom uskrsnuću. J. H. Waggoner analizirao je biblijske dokaze o uskrsnuću zlih u članku objavljenom u *Review and Heraldu* 5. veljače 1857. (Vidi Smrt, II. E.)

Tako je tijekom svojeg postojanja Crkva adventista sedmoga dana dosljedno potvrđivala da kršćani mogu očekivati uskrsnuće pravednih prigodom drugog Kristovog dolaska i da oni koji umiru prije Kristova povratka, u nesvjesnom snu čekaju dok ne uskrsne čitav čovjek. Adventisti su također držali da će do uskrsnuća zlih doći tisuću godina poslije, na kraju milenija.

Dosljednost ovog stajališta možemo vidjeti u različitim izjavama vjerovanja koje je Crkva prihvatila. U jednoj od najstarijih izjava objavljenoj 1872. godine nalazi se cjelovitost ljudskog bića i uskrsnuće. Ova izjava potvrđuje da je Krist uskrsnuo za naše opravdanje (Broj 2) i da će mrtvi izići iz grobova u tjelesnom uskrsnuću: pravedni u prvom uskrsnuću pri drugom Kristovom dolasku, a zli u drugom uskrsnuću tisuću godina poslije (Broj 21). Na zvuk posljednje trube živi pravednici bivaju preobraženi i postaju besmrtni (Broj 22; Land 232-236).

Izjava objavljena 1931. godine proglašava da samo Bog ima besmrtnost, da su ljudi po naravi grešni i umiru, i da besmrtnosti i vječni život dolazi samo od Evanđelja kao besplatnog Božjeg dara (Broj 9). Izjave 10 i 11 potvrđuju nesvjesno stanje mrtvih, kao i dva uskrsnuća.

Najnovija izjava vjerovanja, prihvaćena i objavljena 1980., glasi ovako:

“Smrt je plaća za grijeh. Ali Bog, koji jedini ima besmrtnost, dat će vječni život onima koje je otkupio. Sve do toga dana smrt je stanje nesvjesnosti za sve ljude. Kad se pojavi Krist, naš život, uskrsli pravednici i živi pravednici bit će proslavljeni i uzneseni da se sretnu sa svojim Gospodinom. Drugo uskrsnuće, uskrsnuće nepravednika, zbit će se nakon tisuću godina. (Rim 6,23; 1 Tim 6,15.16; Prop 9,5.6; Ps 146,3.4; Iv 11,11-14; Kol 3,4; 1 Kor 15,51-54; 1 Sol 4,13-17; Iv 5,28.29; Otk 20,1-10.)” (*SDA Yearbook*, 1991., 8)

V. Literatura

- Barth, K. *Church Dogmatics*. Edinburgh, T. and T. Clark, 1936.–1962.
- Beket, J. C. *Paul's Apocalyptic Gospel: The Coming Triumph of God*. Philadelphia, Fortress, 1982.
- Brunner, E. *The Mediator*. Prijevod Olive Wyon. Philadelphia, Westminster, 1947.
- Bultmann, R. “New Testament and Mythology”. U *Kerygma and Myth: A Theological Debate*. Urednik Hans W. Bartsch. Sv. 1, str. 1-44. London, SPCK, 1957.
- Bultmann, R. *Theology of the New Testament*. 2 sveska. Prijevod Kendrick Grobel. New York, Charles Scribner's Sons, 1951.
- Calvin, J. *Tracts and Treatises in Defence of the Reformed Faith*. Sv. 3. Grand Rapids, Eerdmans, 1958.
- Charlesworth, James H. *The Old Testament Pseudepigrapha and the New Testament*. Cambridge, Cambridge University Press, 1985.
- Cullmann, O. *Immortality of the Soul or Resurrection of the Dead? Witness of the New Testament*. New York, MacMillan, 1958.
- Damsteegt, P. G. *Foundations of the Seventh-day Adventist Message and Mission*. Grand Rapids, Eerdmans, 1977.
- Dodd, C. H. *The Interpretation of the Fourth Gospel*. Cambridge, Cambridge University Press, 1953.
- Hasel, G. F. “Resurrection in the Theology of Old Testament Apocalyptic.” *Zeitschrift für die Alttestamentliche Wissenschaft* 92 (1980.), str. 267-284.
- Kubo, S. *God Meets Man: A Theology of the Sabbath and Second Advent*. Nashville, Southern Pub. Ass., 1978.
- Ladd, G. E. “The Resurrection of Jesus.” U *Christian Faith and Modern Theology*. Urednik Carl F. H. Henry. New York, Channel, 1964.
- Land, G., urednik. *Adventism in America*. Grand Rapids, Eerdmans, 1986.
- Leith, J. H. *Creeds in the Churches*. Chicago, Aldine, 1963.
- Moltmann, J. *Theology of Hope: On the Ground and the Implications of a Christian Eschatology*. New York, Harper and Row, 1967.
- Nichol, F. D. *The Midnight Cry*. Takoma Park, Md., Review and Herald, 1944.

- Nickelsburg, G. W. E. mlađi. *Resurrection, Immortality, and Eternal Life in Intertestamental Judaism*. Harvard Theological Studies, 26. Cambridge, Harvard University Press, 1972.
- Pannenberg, W. "Did Jesus Really Rise From the Dead?" *Dialog* 4 (proljeće 1965.), str. 128-133.
- Pinnock, C. "The Incredible Resurrection: A Mandate for Faith." *Christianity Today*, 6. travnja 1979.
- Pritchard, J. B., urednik. *Ancient Near Eastern Texts*. Princeton, N.Y., Princeton University Press, 1955.
- Reimarus, H. S. *Fragments*. Urednik Charles H. Talbert. Prijevod Ralph S. Fraser. Philadelphia, Fortress, 1970.
- Robinson, J. A. T. *The Body: A Study in Pauline Theology*. Studies in Bible Theology, br. 5. London, SCM, 1952.
- Schwartz, R. W. *Light Bearers to the Remnant*. Mountain View, California, Pacific Press, 1979.
- Stott, J. R. W. i D. L. Edwards. *Essentials: A Liberal/Evangelical Dialogue*. London, Hodder and Stoughton, 1988.
- Weiss, H. *Paul of Tarsus: His Gospel and Life*. Berrien Springs, Michigan, Andrews University Press, 1986.

SUMMARY

Resurrection and Glorification

Every Christian's hope for the future is based on the resurrection of Jesus Christ and the promise that His resurrection assures resurrection and eternal life for those who believe in Him (1 Cor. 15:20,21; 2 Cor. 4:14).

Christ's return to life after His death on the cross assures Christians that His promises are reliable and that all those who commit their lives to Him in trust can look forward to eternal life that is not subject to death. This resurrection occurs at the return of Christ (1 Cor.- 15:51, 52; 1 Thess. 4:16). For those who have died in Christ it will mean a return to life from the unconscious sleep of death. For believers in Christ who are alive when He returns it will mean transformation to an immortal existence in the new earth. For all who are in Christ it will include a new body, glorified and no longer subject to death (1 Cor. 15:42-44). In a separate resurrection the wicked rise to face the total destruction of the second death (Rev. 20:5-10).

This consistent biblical perspective of the resurrection of the dead is both different from and incompatible with the popular belief in the immortality of the soul.

The article begins by exploring the biblical material on the resurrection and glorification of believers, then reflects on the significance of the doctrine, and ends with a survey of various understandings of resurrection and life after death from a historical perspective.

Key words: *Resurrection; Glorification*

Izvornik: John C. Brunt. „Resurrection and Glorification.“ U *Handbook of Seventh-day Adventist Theology*. Urednik, Raoul Dederen. Hagerstown, MD.: Review and Herald, 2000. Str. 347-374.

Prijevod: Milan Šušljic